

NÁBOŽNÉ KATOLICKÉ PESŇIČKI JURA HOLLÉHO – PRVÝ NOTOVANÝ KANCIONÁL SLOVENSKÝCH KATOLÍKOV PO CANTUS CATHOLICI

PETER RUŠČIN

*Mgr. Peter Rušcin, PhD; Ústav hudobnej vedy SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4;
e-mail: peter.ruscin@savba.sk*

ABSTRACT

The Slovak Catholic hymnbook *Nábožné katolícké pesničky* (Trnava 1804). Compiler of the hymnbook Jur Hollý (1760 – 1818), his life and work. The tradition of Catholic church singing in 18th century Slovakia and the hymnological sources. Circumstances of the hymnbook's emergence, its conception, editorship of tunes. New texts and tunes of hymns in the hymnbook. Review of tunes and text incipits.

Keywords: Josephinism, Catholic church singing, hymnbook, the Slovak hymn in the 18th and 19th centuries

Úvod

Kancionálik Jura Hollého *Nábožné katolícké pesničky* vyšiel v malom vreckovom formáte v roku 1804 v trnavskej tlačiarňi Václava Jelínka.¹ Na svoju dobu mal značný náklad vo výške 2 300 výtlačkov. Zrejme kvôli jeho obľube u veriacich, ako aj nedostatku aktuálnych slovenských katolíckych kancionálových tlačí, vyšlo v roku 1822, opäť v Trnave u Jelínkovcov, jeho druhé vydanie. V zásade ide o reprint, okrem titulného listu je obsah tlače totožný s vydaním z roku 1804. Kancionál má 259 strán a obsahuje

¹ RIZNER, Eudovít: *Bibliografia písomníctva slovenského od najstarších čias do konca r. 1900*. II. diel (G – K). Turčiansky sv. Martin, 1931, s. 119.

92 textov duchovných piesní vrátane niektorých liturgických spevov, okrem spievaného katechizmu. Notovaných nápevov je 60, z toho dva nápevy sa vyskytujú dvakrát pri rôznych textoch. Napriek tomu, že ide o tlač menšieho rozsahu, jej význam podčiarkuje fakt, že to bol druhý notovaný kancionál v slovenskej katolíckej tradícii po Szöllösiho kancionáli *Cantus Catholici* (1655, 1700), navyše s textami v najstaršej kodifikovanej norme spisovnej slovenčiny, tzv. bernolákovčine.

O autorovi

Dostupné biografické údaje o zostavovateľovi kancionála sa väčšinou obmedzujú na jeho kňazskú kariéru. Jeho prípadné hudobné zručnosti sa nespomínajú. Jur Hollý sa narodil v Púchove 13. 2. 1760. V zázname z kanonickej vizitácie farnosti Horné Vestenice z roku 1798 sa uvádza, že rozprával dobre po latinsky a slovensky. Maďarčinu a nemčinu ovládal „infra mediocritatem“, čiže podpriemerne.² Štúdium filozofie v rámci prvého roka teologickej prípravy absolvoval v biskupskom seminári v Nitre. Nasledujúce tri a pol roka pokračoval v štúdiu na univerzite v Budíne. V roku 1783 ho poslali na kaplánske miesto v Kovarciach.³ Po ôsmich mesiacoch (pravdepodobne na jeseň 1783) bol povolaný za „succentora“ chóru katedrálneho chrámu v Nitre a súčasne zastával funkciu tzv. ustanoveného obhajcu (pauperum advocatus) Svätej Stolice. Situácia sa však nečakane zmenila už po dvoch mesiacoch od jeho príchodu do Nitry, keď po úmrtí biskupa Antona Révaya 26. 12. 1783 Jura Hollého opäť poslali za kaplána do Kovariet. Tam pôsobil až do roku 1787. Zmienka o krátkom pôsobení na poste succentora v nitrianskom katedrálnom chráme je v biografii Jura Hollého jediným nepriamym dokladom jeho aktivít v oblasti chrámového spevu. Po odchode z Kovariet bol niečo vyše roka kaplánom v Trenčíne a štyri mesiace v Púchove, kým v roku 1788 dostal svoju prvú faru v Oponiciach, ktorá v tom čase práve vznikla odčlenením od pôvodnej farnosti Kovarce, takže bol prvým správcom v jej histórii. Od roku 1790 pôsobil šesť rokov ako kaplán v šľachtickej rodine Apponyovcov, pričom vyučoval pastorálnu a morálnu teológiu v obnovenom diecéznom kňazskom seminári v Nitre. Najdlhšie pôsobil ako farár v Horných Vestenicich (1795 – 1814). Po získaní titulu čestného kanonika (1812) sa stal od roku 1814 riadnym kanonikom v Nitre a opäť aj profesorom v diecéznom seminári. Zomrel v Nitre 28. 1. 1818.

² VISITATIO CAN. Par. Distr. Vesztenicz. Tom II (1798). Biskupský archív Nitra, č. 238, Caput VI. „De Parocho, ejus qualitatibus et libris“. Súčasťou tejto časti zápisu z kanonickej vizitácie je súpis kníh z Hollého knižnice, ktorá obsahovala aj vzácne tlače z pozostalosti historika Jána Rabčeka (1712 – 1792), ktorý zomrel v Malom Cetíne neďaleko Nitry. Porovnaj: SNK Martin, Literárny archív, osobný fond Štefana Drozda, sign. 224 C 24.

³ V životopisoch Jura Hollého je uvedené, že bol vysvätený za kňaza v roku 1782 a následne pôsobil ako kaplán v Kovarciach. Porovnaj: *Slovenský biografický slovník*, zv. II. (E – J). Martin : Matica slovenská, 1987, s. 366; *Biografický lexikón Slovenska*, zv. III (G – H). Martin : Slovenská národná knižnica, Národný biografický ústav, 2007, s. 529-530. Zo spomínanej kanonickej vizitácie sa dozvedáme, že Hollý bol vyslaný za kaplána v Kovarciach až v roku 1783 v nedovršenom veku 23 rokov (čiže pred 13. februárom): ... tandem Anno 1783 nondum completarum aetatis suae annorum 23 qua Diaconus pro Capellano ad Kovarcz missus...

Zaujímavou kapitolou v životnom príbehu Jura Hollého boli jeho aktivity v spolku Slovenského učeného tovarišstva.⁴ Okrem toho, že bol jeho zakladajúcim členom a stálym mecénom, čo potvrdzujú písomnosti spolku, pôsobil aktívne v jeho pobočnom stánku v Nitre.⁵ Ako spisovateľ používal vo svojich dielach výlučne bernolákovčinu.

Hollého dielo vyšlo tlačou len v menšom rozsahu. Okrem dvoch publikovaných kázní venovaných sv. Jozefovi Kalazanskému je autorom príručky *Katechizmus kresťanský katolícky pre dítky a mládež poľného ludu*, ktorá bola predpísaná pre celú nitriansku diecézu (1. vydanie: Trnava 1815) a mala celkovo až 8 vydaní (posledné vydanie: Nitra 1880). V rukopise zostalo Hollého pozoruhodné kazateľské dielo; 1465 rukopisných strán v jeho pozostalosti zahŕňalo aj početné preklady, bola to však údajne len časť jeho prác.⁶

Spevník *Nábožné katolícke pesničky*, ktorým Jur Hollý výrazne prispel do vtedajšej skromnej kancionálovej tradície slovenských katolíkov, sa v biografických príručkách spravidla označuje ako inšpiračný zdroj Jána Hollého pri zostavovaní jeho *Katolíckeho spevníka*.⁷ Hoci Ján Hollý kancionál svojho predchodcu poznal, toto tvrdenie môže pôsobiť zavádzajúco, nakoľko medzi obidvoma prameňmi, ktoré vyšli s odstupom štyroch desaťročí, nachádzame okrem spisovnej formy jazyka len málo spoločného, či z hľadiska obsahu (spevník Jána Hollého obsahuje nové pôvodné texty piesní) alebo koncepcie, nehovoriac už o nápevoch, ktoré pre spevník Jána Hollého editoval a or-

⁴ Impulzom k vzniku Slovenského učeného tovarišstva bolo dielo Antona Bernoláka *Filozoficko-kritická rozprava o slovenských písmenách* z roku 1787, ktorým bola predložená prvá kodifikovaná norma spisovného slovenského jazyka na podklade tzv. kultúrnej západoslovenčiny. V roku 1789 národne orientovaní poslucháči generálneho seminára v Bratislave rozposlali po Slovensku „Oznámeňa“ vyzývajúce prívržencov nového spisovného jazyka, aby sa združili v novozaloženom tovarišstve. Slovenské učené tovarišstvo začalo naplno pôsobiť v roku 1792 po oficiálnom potvrdení stanov, ktoré sa, žiaľ, nezachovali. Spoločnosť mala okolo 500 členov. Jej cieľom bolo okrem šírenia a zušľachtovania nového spisovného jazyka najmä vydávanie a distribúcia kníh. Pri vydávaní kníh zohrala kľúčovú úlohu tlačiareň Václava Jelínka v Trnave. Predpokladá sa, že spoločnosť postupne zanikla okolo roku 1800. Porovnaj: CABADAJ, Peter: Prvá celoslovenská spoločnosť (220. výročie vzniku Slovenského učeného tovarišstva). In: *Knižnica*, roč. 14, 2013, č. 1, s. 61-63.

⁵ Pobočné stánky Slovenského učeného tovarišstva vznikali v katolíckych cirkevných strediskách, kde sa sústredila slovenská inteligencia (Bratislava, Viedeň, Nitra, Banská Bystrica, Rožňava, Jäger, Košice, Spišská Kapitula). Mali charakter organizačných centier, v ktorých jednotlivci (kolektor) zhromažďovali kontaktné adresy, zbieral predplatné na knihy a vo svojom okolí zároveň propagoval novú slovenčinu, slovenské knihy a národný program bernolákovcov. Porovnaj: CABADAJ, Ref. 4, s. 62.

⁶ REŠETKA, Michal: *Registri kníh náboženství Krest. Katol. W gazyku slowenském w Uhroch widanych* (1827) – poznámka pri katechizme Jura Hollého. Porovnaj: DROZD, Štefan: *Jur Hollý* (rkp.), s. 9. SNK Martin, Literárny archív, osobný fond Štefana Drozda, sign. 224 C 24.

⁷ HOLLÝ, Ján – ELIÁŠ, Martin: *Katolíckí Spewník, obsahující Pesně na všeci wíročité Slawnosti, jako též Pesně o Swatich Božich, a w rozličných Časoch a Potřebách, od Jána Hollého. Spewem a prówodem Organa opatřené od Martina Eliáša... We Wídni 1846*. Porovnaj: RIZNER, Ref. 1, s. 118; POTÚČEK, Juraj: *Súpis slovenských hudobnín a literatúry o hudobníkoch*. Bratislava : Nakladateľstvo Slovenskej akadémie vied a umení, 1952, č. 351.

ganovým sprievodom doplnil Martin Eliáš.⁸ Na druhej strane za editora nápevov pre spevník Jura Hollého môžeme najskôr považovať jeho zostavovateľa. O tom, že mohol mať skúsenosti s praktickou realizáciou chrámového spevu, nepriamo svedčí nielen zmienka o jeho krátkom pôsobení vo funkcii sukcentora na chóre katedrálneho chrámu v Nitre, ale aj jeho *Spev vďako-radostný* na počesť biskupa Jozefa Klucha, ktorého text bol publikovaný v Trnave v roku 1811.⁹

Slovenský katolícky cirkevný spev v 18. storočí a hymnologické pramene

Medzi posledným vydaním kancionála *Cantus Catholici* a Hollého kancionálom uplynulo viac ako sto rokov. Vývoj katolíckeho cirkevného spevu na Slovensku v 18. storočí zostáva veľkou výzvou pre hymnológiu aj pre muzikologický výskum. Je zrejme, že starý kancionál z polovice 17. storočia už nemohol plne uspokojovať bohoslužobné potreby slovenských katolíkov. Z hľadiska neskorobarokovej tradície duchovnej piesne mal nevyhovujúcu žánrovú štruktúru. Piesne k svätým alebo pohrebné piesne v ňom takmer absentovali a iné žánre duchovnej piesne, ktorých rozkvet nastal u nás až v 18. storočí, napríklad lamenty alebo eucharistické piesne, v ňom mali len skromné zastúpenie. Konzervatívnosť Szöllósiho kancionála zvyrazňovala skutočnosť, že nebol ani vo svojom druhom vydaní zásadnejšie aktualizovaný, na rozdiel od svojho maďarského predchodcu. V slovenských rukopisných spevníkoch z druhej polovice 18. storočia sa napriek tomu odráža neprehliadnuteľný rozmach tradície katolíckeho cirkevného spevu, ktorá sa rozvíjala do značnej miery živelne, takmer bez výraznejšieho usmerňovania oficiálnymi kancionálmi. Zrejme ju stimulovali okrem iného jarmočné a púťové tlače z Čiech a Moravy, neskôr zo Škarniclovej tlačiarne v Skalici, od konca 80. rokov aj z tlačiarne Václava Jelínka v Trnave. Navyše, okrem obmedzeného vplyvu novších vydaní *Cithary Sanctorum* predpokladáme, že aspoň na časti teritória Slovenska mohol byť známy obsiahly český kancionál *Slavíček rajský* Josefa Božana, či aktualizované vydania *Kancionála českého* Václava Šteyera.¹⁰ Ich dosah na slovenský cirkevný spev však doká-

⁸ Štefan Drozd vo svojom článku o Jurovi Hollom uvádza: „Roku 1804 vyšli v Trnave v 2 300 výtlačkoch nákladom biskupa Fr. Xavera Fuchsa „Nábožné katolícké pesničky“ i s nápevmi [...] Tento notovaný spevník bol v nitrianskom biskupstve predpísaný a rozšíril sa po celom Slovensku. Takto sa Jur Hollý stal predchodcom „Katolíckeho spevníka“ Jána Hollého, ktorý „Spewem a Prówodem Organa opatril Martin Eliáš...“ DROZD, Ref. 6, s. 9. Slovenský biografický slovník už používa formuláciu s významovým posunom: „spevník ktorý použil i Ján Hollý pri tvorbe svojho Katolíckeho spěvníka.“ Porovnaj: *Slovenský biografický slovník II. (E – J)*, Ref. 3, s. 366. S obdobnými tézami, ktoré dávajú do bezprostredného vzťahu obidva pramene, sa môžeme stretnúť aj v iných dostupných biografiách Jura Hollého.

⁹ *Biografický lexikón Slovenska III. (G – H)*, Ref. 3, s. 530.

¹⁰ BOŽAN, Jan Josef: *Slawíček Rágský Na Stromě žiwota Sláwu Tworcy Swému Prospěwugjcy... Od Dwogi Cti hodného Kněze Jana Joseffa Božana Faráře Chraustowského...* Wytisstěný w Hradcy Králowé nad Labem u Wáclawa Tyběly 1719. Knihopis 01247; ŠTEYER, Matěj Václav: *KANCYONAL Český Do Tisýc PJSNJ Na wssecky přes celý Rok Slawnosti Neděle a zaswěcené Swátky... Nynj po čtwrtý K potěssenj a vžjwánj pobožnjch Křestianů Českého Gazyka... na swětlo wydany.* Tisstěný w Starém Měste Pražském v Karla Jozeffa Geřábka Léta Páně 1712. Knihopis 15938. Porovnaj aj vydania z rokov 1727 (Knihopis 15939) a 1764 (Knihopis 15940).

žeme zhodnotiť len čiastočne, nakoľko v 18. storočí neboli na Slovensku publikované relevantné kancionálové tlače s notovanými nápevmi. Z doterajších poznatkov vyplýva, že na rozdiel od Szöllösiho doby tradícia na Slovensku neprijala v širšom rozsahu nápevy z českej a moravskej tradície. Dosvedčuje to ešte na začiatku 40. rokov 19. storočia Ján Hollý v súvislosti s prípravami svojho vlastného kancionála:

Včil po popravenej Eneide dám sa na svaté pesničky, na ktoré sem sa dávno mal dať. Najhoršej mi pri nich bude o nóti, že v hudbe a ve speve žadnej zbehlosti nemám. Nebol-li bi tam nějaký Slovák, kteří bi melodie na pesničky znovu spraviť bol v stave? Mosím len podľa nót v kancionali pod arcibiskupem Koloničem roku 1700 a v malem kancionálku nákladem Fuksa, nitranskeho biskupa, vidanem značeních pokračovat; ale tíchto neverlí počet je. Českí kancionál Rajsí slaviček & od Božana 1720 in folio, velká a kancional od Tomaša Fričaje, Moravca, v Brně 1805 maju ovšem mnoho nót, ale česke a moravske melodie pre našich Slovákov nepram sa mi zdajú biť, že našich Slovákov peknejše su a vác slovenskeho ducha v sebe obsahujú. Mám i melodiaturu od Skultetího na luteranskí kancional: Cítara Sanctorum, samu Cítaru však nemam. Ale i v tíchto tuším ne všeci su čiste slovenské, jako ze začátku pesní v němčine pod partesí citovaných poznávám, doista predca nevím, a bar bi aj boli čiste, z luteraní nechcem nišť mat.¹¹

Ján Hollý chcel pre svoj kancionál použiť tzv. čisté, „slovenské“ nápevy, čím mal na mysli tie, ktoré sa uchovávali v ústnej tradícii slovenských katolíkov. Zo slovenských katolíckych notovaných tlačí mal k dispozícii, ako sám uvádza, len CC 1700 a notovaný „malý kancionálik“ Jura Hollého. Tento stav, keď ústna tradícia uchovávala oveľa väčšie množstvo melódií než dostupné tlačené spevníky, zrejme pretrvával už od polovice 18. storočia. Zachované tlačené zbierky textov duchovných piesní z obdobia pred rokom 1780 zmeny v ústnej tradícii odrážajú len vo veľmi malej miere. Podľa bibliografie nenotovaných spevníkov Juraja Potúčka prvou katolíckou tlačou s duchovnými piesňami po CC 1700 bol spevník s titulom *Písne duchovní*, vydaný v Trnave v roku 1716. Žiaľ, nezachoval sa nijaký jeho exemplár.¹² O niečo neskôr bola publikovaná zbierka *Plesání duše křesťanské* (Trnava 1725), ktorá má veľmi konzervatívny výber piesní, obohatený o niektoré texty z *Cithary Sanctorum*. Táto zbierka vyšla v niekoľkých vydaniach, avšak bez výrazných zmien. Posledné vydanie vyšlo v Budíne v roku 1873.¹³ Nie je nám zná-

¹¹ List Jána Hollého Martinovi Hamuliakovi z 25. 5. 1840. Originál listu uložený v Archíve literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice v Martine (Literárne fondy a zbierky – osobné fondy: sign. 31 – Hamuljak, Martin – korešpondencia). Prepis podľa: Hollý Ján: *Korešpondencia Jána Hollého*. Zlatý fond SME, 2013. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1820/Holly_Korespondencia-Jana-Holleho/65#ixzz3EPAiZZcL

¹² POTÚČEK, Juraj: *Súpis slovenských nenotovaných spevníkov 1585 – 1965*. Martin, 1967, č. 612. Informáciu o tejto tlači preberá z Mišianikových doplnkov k Riznerovej bibliografii. Porovnaj: MIŠIANIK, Ján: *Bibliografia slovenského písomníctva do konca XIX. storočia (Doplňky k Riznerovej bibliografii)*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1946, s. 217.

¹³ Potúček vo svojej bibliografii uvádza vydania z rokov 1725 (Trnava, Akademická tlačiareň), 1747 (tamže), 1774 (Bratislava, Landerer), 1790 (Banská Bystrica), 1846 (Budín), 1855 (tamže). Porovnaj: POTÚČEK, Ref. 12, č. 613-618. Exemplár vydaný v Budíne v roku 1873 je uložený v knižničných fondoch SNK v Martine pod sign. SD 41950. Porovnaj: RUŠČIN, Peter: Sic canet servus Christi. Der Beitrag der Jesuiten zum slowakischen Kirchenlied. In: KAČIC, Ladislav – ZAVARSKÝ, Svorad (eds.): *Aurora musas nutrit. Die Jesuiten und die Kultur Mitteleuropas im 16. – 18. Jahrhundert*. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV; Trnava : Teologická fakulta Trnavskej univerzity 2008, s. 286-287.

me nič bližšie o údajnej jezuitskej tlači *Cantiones Catholicae*, ktorú spomína vo svojom Prívete k *Jednotnému katolíckemu spevníku* Ján Pöstényi.¹⁴ Ďalšie katolícke tlače, či už z Potúčkovho súpisu, alebo z bibliografie slovenských katolíckych piesní a spevníkov,¹⁵ sú buď modlitebnými príručkami s nevelkými piesňovými prílohami, alebo katechetickými tlačami obsahujúcimi zväčša len piesne k vyučovaniu katechizmu.

Jediným spoľahlivým dokladom tradície katolíckeho cirkevného spevu v 18. storočí a zvlášť bohatosti a variability jeho nápevov zostávajú teda rukopisné spevníky. V bibliografii k JKS je uvedených niekoľko rukopisných prameňov z 18. storočia, ktorých okruh rozšírili jednak františkánske bádania, jednak hymnologický výskum v posledných desaťročiach. Medzi ťažiskové patrí *Redlov kancionál*, *Rajecký kancionál* z prvej polovice 18. storočia, rukopisné zborníky Paulína Bajana a rukopis B VI/109 s titulom *Cantus Catholici* a letopočtom 1770.¹⁶ Spoločným menovateľom prameňov z druhej polovice 18. storočia je pomerne rozsiahly piesňový repertoár zahŕňajúci niekoľko stoviek melódií. Okrem piesní z vydání *Cantus Catholici* sú v nich výrazne zastúpené typické neskorobarokové žánre: pastorely, pôstne lamenty, kajúcne piesne hriešnika k Ježišovi, eucharistické piesne a hagiografické piesne. Spravidla chýbajú katechetické piesne, ktoré sa stali doménou tlačenej produkcie v 18. storočí.

Kontinuitu ústnej tradície katolíckeho cirkevného spevu na teritóriu Slovenska začali v poslednej štvrtine 18. storočia narúšať tereziánsko-jozefínske nariadenia a odporúčania ohľadom bohoslužobného spevu, ktoré mali výrazný dosah najmä po zavedení nového bohoslužobného poriadku na základe nariadenia Jozefa II. z roku 1783. V duchu nových estetických zásad, u Slovákov aj v dôsledku presadzovania nového spisovného jazyka, došlo k redukcii piesní v oficiálnych kancionáloch, pričom sa vynechávala väčšina piesní nielen z najstaršej vrstvy tradície, ale aj z novšej barokovej hymnografie.

V roku 1776 vyšiel vo Viedni tzv. Spevník Márie Terézie s 87 nemeckými piesňami a notovanými melódiami, z ktorých veľká časť bola neskôr preložená do jazykov ostatných národov monarchie. Nemecký vplyv na našu tradíciu sa týmto posilnil, čo potvrdzujú viaceré piesne prevzaté do našich kancionálov z nemeckých prameňov druhej polovice 18. storočia. Rozšíreným typom cirkevného spevu veriacich pri omši sa stali omšové piesne – tzv. spievané omše (z nem. Singmesse) v strofickej forme, kde jednotlivé strofy prislúchali častiam omšového ordinária a propria. Zatiaľ čo spievané české parafrázy ordinária boli známe v českom a slovenskom cirkevnom speve už storočia, typ omšovej piesne bol v našej tradícii nový a vychádzal z nemeckých predlôh. V nemeckej hymnografii sa s ním stretávame, spočiatku ojedinele, už od 20. rokov 18. storočia.¹⁷ Rozdiel medzi parafrázami ordinária a omšovými piesňami je zjavný už

¹⁴ *Jednotný katolícky spevník*. Trnava : SSV, 1937, s. 3.

¹⁵ Tamže, s. 567. Porovnaj tiež: POTÚČEK, Ref. 12, č. 619-623; 1013-1020.

¹⁶ Porovnaj: RUŠČIN, Peter: Takzvaný Odpis Cantus Catholici z roku 1770. In: URDOVÁ, Sylvia (ed.): *70. výročie vydania Jednotného katolíckeho spevníka*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Hudobné múzeum; Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2008, s. 16-28.

¹⁷ Podľa doterajších poznatkov najstaršia takmer úplná nemecká spievaná omša sa nachádza v spevníku z Paderbornu (vydanie 1726), ďalší cyklus tohto typu obsahuje nemecký spevník jezuitu Antona Koniáša vydaný v Hradci Králové v roku 1730. Porovnaj: MARKMILLER, Fritz: Die deutsche Singmesse – Zyklische Liederformen während der vergangenen 250 Jahre. In: *Niederbayerische Blätter für Volksmusik* 3. Dingolfing, 1984, s. 6-8.

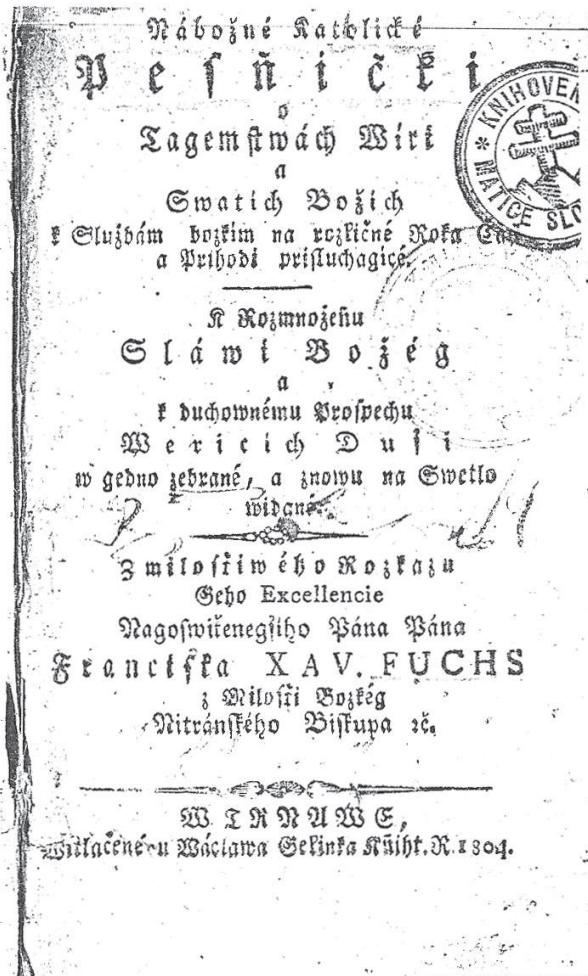
z vonkajšej stránky. Parafrázy ordinária, na rozdiel od novších cyklických omšových piesní, boli spravidla samostatnými spevmi alebo strofickými piesňami s vlastnými nápevmi. Staršia podoba spievaných ordinárií so sebou nezriedka prinášala modifikované verzie archaických chorálnych melodických typov, zvlášť u parafráz na kyrie, čomu zodpovedala aj komplikovaná, neperiodická veršová štruktúra textu. Omšové piesne mali vzhľadom na ich novší pôvod melódie so symetrickou formovou výstavbou členenou jednoduchými harmonickými kadenciami. Lhká adaptabilnosť týchto nápevov na periodickú veršovú štruktúru nezriedka viedla k tvorbe celých omšových cyklov na jeden nápev, prípadne viacerých cyklov na spôsob kontrafaktúry. Výrazný rozdiel je v obsahu textov. Omšové piesne zahŕňali okrem strof na jednotlivé časti ordinária aj tzv. procesné fázy omše prislúchajúce propriu (introit, ofertórium, komúnie), ich intenciou bolo vtiahnuť ľud do priebehu liturgie. Napokon, myšlienka zaangažovať radových veriacich hlbšie do liturgického diania nebola v prostredí katolíckej cirkvi tej doby neznáma a zodpovedala novému ideálu zbožnosti založenej viac na racionálnom úsudku než na emocionálnom prežívaní.¹⁸

Tradičné parafrázy ordinária z českých a slovenských barokových kancionálov nemali charakter komentára k liturgickému daniu a pridržovali sa osnovy liturgického textu. Otázka, či existuje nejaká priama vývojová línia od parafráz ordinária k omšovým piesňam už v nemeckej tradícii, nie je zatiaľ uspokojivo zodpovedaná. Prax spievaných parafráz ordinária spočiatku nebola v katolíckom prostredí všeobecne rozšírená a bola typická skôr pre reformačný cirkevný spev. V nemeckom prostredí táto prax nebola zrejme bežná. Jedným z priekopníkov v rozširovaní parafráz na ordinárium u katolíkov bol v stredoeurópskom kontexte Benedikt Szöllösi, ktorý ich vo svojom slovenskom spevníku využíval ako kmeňový repertoár spevu pri omši s ustáleným poriadkom na všetky obdobia cirkevného roka, čo ovplyvnilo našu tradíciu katolíckeho cirkevného spevu na ďalších 130 rokov. V českej katolíckej tradícii boli jeho nasledovníkmi Václav Matěj Šteyer, a najmä Josef Božan, ktorý vo svojom kancionáli vymedzuje až 160 piesní a spevov na ordinárium, niektoré však aj bez priamej väzby na liturgický text.¹⁹ Parafrázy ordinária sa nástupom éry omšových piesní z našich spevníkov vytratil.

Zmeny v chápaní cirkevného spevu a jeho funkcie, ktoré si osvojila cirkevná hierarchia na sklonku vlády Márie Terézie a počas vlády Jozefa II., si vynútili publikovanie nových oficiálnych tlačенých spevníkov. V tomto smere bol zrejme najaktívnejší biskup novozriadenej spišskej diecézy Karol de Salbeck (1725 – 1787, vo funkcii v rokoch 1776 – 1787), ktorý sa ponáhlal so zavedením spevníka pre majoritné slovenské obyvateľstvo. S jeho oficiálnym schválením vyšla v roku 1779 v Levoči

¹⁸ Autorom reformných myšlienok o úlohe radových veriacich v katolíckej liturgii bol Ludovico Antonio Muratori (1672 – 1750), ktorý vo svojej knihe *Della regolata devozione dei cristiani* (Venezia, 1747) – český preklad *O pravé křestianské pobožnosti* (Praha, 1778) – formuloval názor, že veriaci sú spolutvorcami obety sv. omše a sú povinní vnútorne sa na nej podieľať. Potreba priblížiť liturgické texty účastníkom bohoslužby vo forme omšových piesní vznikla okrem iného aj ako dôsledok rozšírenia Muratoriho myšlienok v rakúskej monarchii v tereziánskej dobe.

¹⁹ SEHNAL, Jiří: *Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby*. Brno : Biskupství brněnské – Středisko pro liturgickou hudbu, 1997, s. 27.

Obr. 1: Titulná strana 1. vydania kancionála Jura Hollého

u Michala Podhoránskeho nenotovaná tlač *Pisne rozlične katolícké*, ktorú pripravili levočkí minoriti. Zrejme tento spevník, ktorého exemplár sa, žiaľ, nezachoval, nespíňal predstavy biskupa o oficiálnom kancionáli pre jeho diecézu, takže už o rok vyšiel u Podhoránskeho nový spevník *Fijalka libeznej vuni aneb Rozlične Pisne*. Na začiatok spevníka boli pridané „články viery nádeje a lásky“, ktoré sformuloval sám biskup.²⁰ Meno zostavovateľa tejto tlače nepoznáme. Podobne ako v predchádzajúcom prípade, nemáme k dispozícii žiaden jej exemplár a v bibliografiách chýbajú údaje o jej ďalších minimálne štyroch vydaniach. Niečo o ich obsahu však napovedá vydanie z roku 1807, v ktorého titule sa okrem iného uvádza „... také dodávajú se vydané

²⁰ *Fijalka libeznej vuni aneb Rozlične Pisne a od Jejich Exelentii Pana Biskupa Spisskeho Carola de Salbeck vidane Články viry nádeje a lasky... V Levoči, t. Michal Podhoránsky / 1780. Porovnaj: MIŠIANIK, Ref. 12, s. 73; POTÚČEK, Ref. 12, č. 839.*

Články *Víry, Naděje, a Lásky, neb Píseň k nejsvětější Oběti novožákone, jakž pri novém sporádání Služeb Božích k všeobecnému užívání predepsaná jest. Po Páti krát na svetlo vydána*.²¹ Zatiaľ nemáme informácie o tom, kde a kedy vyšlo 2. – 4. vydanie (azda tiež v Levoči, nakoľko to bola najbližšia tlačiareň k Spišskej Kapitule), vieme len, že to bolo v období medzi rokmi 1780 a 1807. V piatom vydaní sa nachádza, ako vyplýva aj z formulácie v názve, omšová pieseň *My se klaniame Tebe*, čiže predpísaný spev k omši (Normalgesang) podľa nariadenia Jozefa II. Predpokladáme, že ju obsahovali aj niektoré z predchádzajúcich vydaní *Fialky*, minimálne od polovice 80. rokov. Spevník má skromnejší rozsah, potvrdzuje teda dobovú tendenciu vynechávania väčšiny starších piesní v oficiálnych kancionáloch. Takmer súčasne s prvým vydaním *Fialky* zaznamenávame edičnú aktivitu aj v Trnave, kde vyšli ešte v prebernoľákovskom období dve zbierky duchovných piesní podobného rozsahu. Nepoznáme však ani ich obsah, ani mená zostavovateľov.²²

Okolnosti vzniku kancionála a jeho koncepcia

Z hľadiska prípravy a vydania kancionála *Nábožné katolícké pesničky* má kľúčový význam činnosť a pôsobenie pobočného stánku Slovenského učeného tovarišstva v Nitre. Jeho zakladateľmi boli tamojší cirkevní hodnostári, profesori gymnázia a teológie, kňazi a klerici. Je zrejme, že po znovuoživení nitrianskeho seminára sa po roku 1790 v radoch tunajšieho kňazského dorastu udržiavala národná aktivita, ktorá sa preniesla zo zrušeného generálneho seminára na Bratislavskom hrade. V roku 1793 mal stánok už 33 členov. Publikačná aktivita bola veľmi čulá, vďaka štedrému financovaniu. Medzi významných mecénov patrili Alexander Alagovič (1760 – 1837), neskorší záhrebský biskup slovenského pôvodu, kanonik Anton Safarovič (1741 – 1803), rodák zo Slopnej, a najmä biskup František Xaver Fuchs (1744 – 1807), ktorý bol sídelným nitrianskym biskupom v rokoch 1788 – 1804 a podporoval bernolákovské vydania aj z Jágra, kam prešiel po svojom menovaní za arcibiskupa. Tento cirkevný predstaviteľ bol najväčším podporovateľom bernolákovských tlačí, ktoré vychádzali vo vysokých nákladoch.²³

²¹ Exemplár v Slovenskej národnej knižnici v Martine, sign. SD 10750. Miesto tlače je neznáme. V bibliografiách sa neuvádza.

²² Bibliografia v JKS uvádza dva nenotované spevníky – *Nábožné pesničky na víročné slavnosti a k rozličným swatim božim* (Trnava 1780, 77 strán) a *Pjsně katolícké, modlitby a letanye* (Trnava 1782, 88 strán). Porovnaj: *Jednotný katolícky spevník*, Ref. 14 s. 567. Potúček vo svojom súpise uvádza len prvú z nich. Porovnaj: POTÚČEK, Ref. 12, č. 838.

²³ Franz Xaver Fuchs sa narodil 24. 8. 1744 v Parndorfe v Mošonskej župe, kde v tom čase bolo zmiešané národnostné prostredie (Chorváti, Maďari, Nemci). Stredoškolské vzdelanie získal u benediktínov v Pannonhalme. Filozofiu študoval na univerzite v Trnave a teológiu v Budíne. Za kňaza bol vysvätený v roku 1768. Potom čo sa stal v roku 1783 bratislavským a o rok neskôr ostrihomským kanonikom, prišiel do kontaktu s bernolákovcami. V roku 1787 sa stal sídelným biskupom v Nitre. Už ako biskup sa stal v roku 1792 spoluzakladateľom Slovenského učeného tovarišstva. Je autorom teologických spisov v latinčine. Dal preložiť do bernolákovčiny asi 35 prác, prevažne z nemeckého jazyka. Pozri: *Biografický lexikón Slovenska II. (C – F)*. Martin, 2004, s. 677.

Titulná strana kancionála Jura Hollého obsahuje rovnakú formuláciu ako iné bernolákovské tlače sponzorované biskupom Fuchsom:

Z milostiwého Rozkazu Geho Excellencie Nagoswitenejšího Pána Pána Franciška XAV.
FUCHS z Milosti Bozkég Nitránského Biskupa

Vzťah biskupa Fuchsa k Jurovi Hollému a spôsob, akým oceňoval osobné aj odborné kvality mladého slovenského kňaza, ilustruje okrem iného skutočnosť, že ho krátko po svojom ustanovení za biskupa poveril správou novovzniknutej farnosti Oponice (1788), odkiaľ ho povolal za učiteľa v biskupskom seminári hneď po jeho obnovení. Napokon v čase, keď bol Hollý správcom fary v Horných Vesteniciach, ho poveril zostavením diecézneho spevníka pre slovenských veriacich, čím potvrdil jeho spôsobilosti aj v oblasti chrámového spevu.

Svoj kancionál Jur Hollý koncipoval ako zbierku piesní k bohoslužbám a k vyučovaniu katechizmu. V názve kancionála spomína piesne „o tajemstvách víry“ a „o svätých Božích“. Je zrejme, že pri výbere piesní sa riadil skôr teologickými než estetickými kritériami. Orientácia na „poučné“ piesne objasňujúce tajomstvá viery je v súlade s dobovými dôrazmi pri katechéze širokých vrstiev. Zmienka o hagiografických piesňach má v slovenských podmienkach zvláštne opodstatnenie. *Cantus Catholici* ich nemá (s výnimkou dvoch latinských), preto boli viaceré texty piesní tohto žánru publikované v nenotovaných tlačiach 18. storočia.²⁴ Ešte viac ich nájdeme v rukopisných kancionáloch. Je zaujímavé, že naša tradícia prevzala relatívne malý počet týchto piesní z českých tlačí, hoci barokové české kancionály, počnúc Michnovou *Svatoročnou muzikou*, ich ponúkajú veľké množstvo. Otázka hagiografických piesní v našej tradícii cirkevného spevu zostáva aj do budúcnosti veľmi zaujímavou témou, kde je potrebné ešte mnoho objasniť.

Usporiadanie kancionála:

- Piesne pred kázňou a po kázni;
- Piesne pri sv. omši (omšové piesne);
- Piesne k obdobiam cirkevného roka (od Adventu po sviatok sv. Trojice);
- Eucharistické piesne;
- Litánie a piesne o mene Ježiš;
- Kajúcne piesne;
- Piesne o troch hlavných cnostiach a odovzdaní sa do vôle Božej;
- Príležitostné piesne;
- Mariánske litánie a piesne;
- Piesne o svätých;
- Piesne v ťažkých časoch;
- O štyroch posledných veciach, o dušiach v očistci;
- Omšová pieseň k zádušnej omši;
- Spievaný katechizmus.

Usporiadanie kancionála potvrdzuje jeho funkciu príručky bohoslužobného spevu. Na prvom mieste sú piesne pred a po kázni. Slovenská kázeň v súlade s vtedajšou praxou

²⁴ Zaujímavé sú z tohto hľadiska okrem letákových tlačí najmä vyššie spomínané nenotované tlačene zbierky piesní z posledných desaťročí 18. storočia, ktoré zrejme spätne reagovali na repertoár známy v ústnej tradícii. Porovnaj: POTÚČEK, Ref. 12, č. 837-839.

predchádzala začiatok omšovej liturgie. Tú potom sprevádzal ľud spevom omšovej piesne a niektorými ďalšími podľa obdobia cirkevného roka. V rámci tradičných tematických skupín majú najpočetnejšie zastúpenie pôstne piesne a mariánske piesne. Oblúba pôstnych piesní korešponduje s ich rozšírením v našej neskorobarokovej tradícii. Tento trend zachytávajú rovnako rukopisné pramene, ako aj tlače z prelomu 18. a 19. storočia.²⁵ Autor kládol zvláštny dôraz na kontemplatívne lyrické texty ohľadom hriechu a pokánia, vykupiteľského diela Ježiša Krista, posledných vecí človeka. Duchovná pieseň je pre Jura Hollého prostriedkom k zamýšľaniu sa nad „tajomstvami viery“ v súlade s katolíckou vieroukou a na povzbudenie k mravnému a cnostnému životu. Parafrázy omšového ordinária Hollý vylúčil. Na druhej strane funkčne viazaný spev ľudu pri omšovej liturgii reprezentujú len dve omšové piesne na nedele a sviatky a jedna omšová pieseň k zádušným omšiam. Vzhľadom na to, že neskoršie slovenské spevníky obsahujú väčší výber omšových piesní, je to prekvapujúco skromné zastúpenie. Azda sa tu prejavujú dôsledky niekdajšieho predpisu jedinej omšovej piesne Jozefom II., alebo je to nepriamy dôkaz toho, že začiatkom 19. storočia neboli omšové piesne v našej tradícii ešte dostatočne vžitú.

Ťažiskom práce Jura Hollého bola istotne jazyková úprava či prebásnenie starších tradovaných piesní do nového spisovného jazyka. Pri ich poslovenčovaní však postupoval veľmi opatrne a nezasahoval do kľúčových slov či incipitov tradovaných piesní. Okrem toho zrejme vytvoril viacero nových textov piesní pre svoj kancionál. Je to vysoko pravdepodobné najmä u kontrafaktúr k novším melódiám, ktoré nie sú doložené v piatom vydaní spišskej *Fialky*.

Osobitnou témou je editorstvo nápevov kancionála. Išlo o prvú rozsiahlejšiu edíciu kancionálových melódií slovenských katolíkov od roku 1655. Predpokladáme, že prepis 60, resp. 62 nápevov k piesňam bol súčasťou redakčných prác zostavovateľa. Podobne, ako v prípade najstaršieho kancionála *Cantus Catholici*, ide o uzavretý systém textov a nápevov, t. j. každý text má buď vlastnú melódiu, alebo odkaz na nápev notovaný v kancionáli. Môžeme len dedukovať, na základe akých kritérií autor upravoval nápevy pre svoj kancionál. Jeho verzie nápevov starších piesní z kancionála *Cantus Catholici* svedčia o tom, že mal na zreteli aktuálnu prax slovenského cirkevného spevu. Inšpiroval sa zrejme jeho podobou v lokalitách, kde pôsobil. Nie je však vylúčené, že použil aj rukopisné pramene. Jeho zámerom bolo prispôbovať ich aktuálnym štýlovým tendenciám a charakteru novších nápevov z druhej polovice 18. storočia. Bežným prvkom štylizácie starších nápevov sú priechodné melodické tóny a vybočenia do sekundy a tercie. S priechodnými melodickými tónmi sa pri notovaní nápevov duchovných piesní stretávame v tej dobe často a možno ich pokladať za vypísané melodické ozdoby.²⁶ V ľudovom duchovnom speve, podobne ako v cirkevnom speve, sa

²⁵ V nenotovanom spevníku *Figalka Ljbežneg Wűně* (5. vydanie z roku 1807), ktorý obsahuje iba 83 piesní, je až 24 pôstnych, zatiaľ čo napríklad vianočných je len 7. Nízky počet vianočných piesní potvrdzuje vnímanie bohatého repertoáru pastorálneho žánru zostavovateľmi oficiálnych kancionálových tlačí ako príliš profánneho vo vzťahu k tradičným kancionálovým vianočným piesňam.

²⁶ Obdobné postupy zaznamenávame aj pri úpravách starších nápevov v Škultétyho *Melodiature*, čiže v tlači, ktorá vznikla v rovnakom období ako Hollého kancionál. Porovnaj: HAMADOVÁ, Anna: Horúci zemiak slovenskej hymnológie – Melodyatura aneb Partytura Adama Škultétyho. In: HULKOVÁ, Marta: *Hudobnohistorický výskum na Slovensku začiatkom 21. storočia I*. Bratislava : Katedra hudobnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského; STIMUL, 2007, s. 404.

prax ozdobovania melódie prechodnými melodickými tónmi uchovávala aj v nasledujúcich storočiach.²⁷

Notový príklad 1: CC 1655 s. 31 – B VI/109 s. 54 – Hollý 1804 s. 29

Lj Pa - nen - ka...

Lj Pa - nen - ka...

Lj Pa - nen - ka

Zrejme žánrový kontext má uplatňovanie lydickej kvarty v melódiách vianočného obdobia, ktoré zaznamenávame u dvoch nápevov staročeských piesní. Celkovo skupina vianočných piesní v Hollého kancionáli je málo početná a pozostáva výlučne z textov „starobylych“ piesní z CC 1655. Porovnanie s ich staršími notovanými verziami v prameňoch 17. storočia, či už českými alebo slovenskými, naznačuje, že prax uplatňovania lydickej kvarty súvisí až s rozšírením štýlových prvkov pastorálneho žánru v 18. storočí.

Notový príklad 2: CC 1655 s. 54 – B VI/109 s. 74 – Hollý 1804 s. 32

En Vir-go pa-rit fi-li-um ju-bi-le - mus

Na-ro-dil se Kri-stus Pán, ve-sel-me se

Na-ro-dil sa Kri-stus Pán, ve-sel-me se

Pri starších piesňach Hollý vo všeobecnosti aktualizoval ich nápevy podľa tradície, takže sa viac či menej odlišujú od verzií v kancionáloch 17. storočia. Týka sa to rovnako melodickej, ako aj metriccko-rytmickej zložky týchto melódií, nakoľko notácia v starších prameňoch nerešpektuje novodobé periodické taktové členenie. Aj keby

²⁷ Porovnaj: URBANCOVÁ, Hana: Vianočné piesne medzi písomnou a ústnou tradíciou. In: URBANCOVÁ, Hana (ed.): *Vianoce a hudba*. (=Studia ethnomusicologica II.) Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV; Ister Science, 2002, s. 125 (príklad č. 1a).

Hollý chcel zaznamenávať nápevy v ich archaickej podobe, musel by ich „transkribovať“ do periodizovaného metrického členenia, čím by narušil ich pôvodný charakter. Je však zložité diferencovať jeho edičné zásahy od vplyvu ústnej tradície, ktorá menila podobu týchto nápevov. Tieto procesy do istej miery odrážajú rukopisné kancionály druhej polovice 18. storočia. Jur Hollý ako spisovateľ a básnik sa navyše usiloval zosúladiť metrum verša s metrickou štruktúrou nápevu, napríklad aj prostredníctvom predtaktí.

Notový príklad 3: CC 1655 s. 11 – B VI/109 s. 16 – Hollý 1804 s. 25

Zdra - va jenž jsi po - zdra - ve - ná...

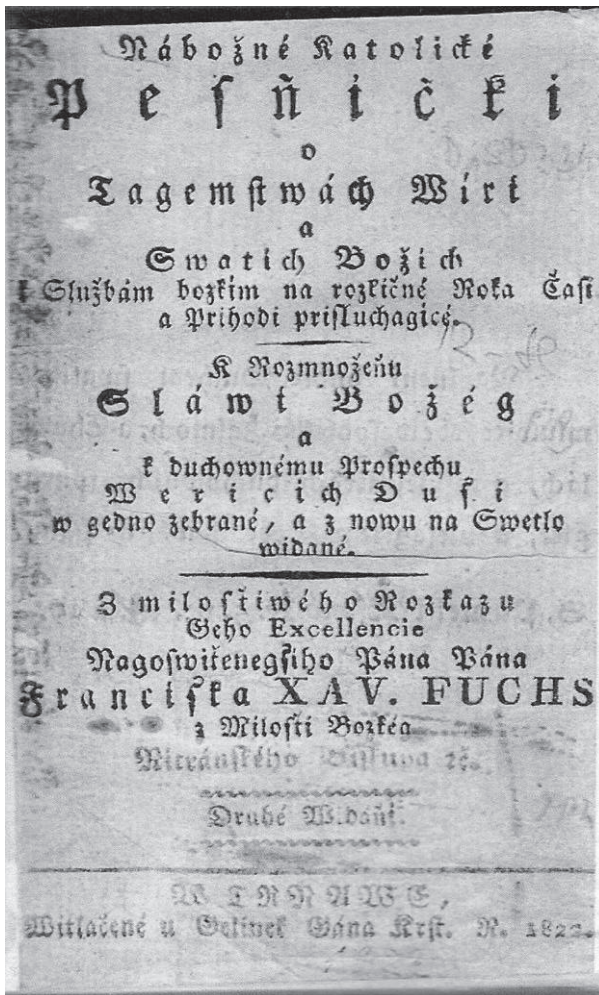
A - ve fu - it pri - ma sa - lus

Lj Pan - na jest po - zdra - ve - ná...

Takýto postup pri editovaní melódií naznačuje, že Jur Hollý k nim pristupoval skôr z pozície vokalistu než organistu. Pravdepodobne nemal skúsenosti so sprevádzaním chrámového spevu na organe. Tento rozdiel názorne dokumentuje odlišný prístup jeho súčasníka Adama Škultétyho k úpravám melódií duchovných piesní do jeho *Partitúry*. Rytmická zložka je u Škultétyho zjednodušená, s ohľadom na prax sprevádzania chrámového spevu. Pokiaľ to bolo možné, uprednostňoval ekvivalentný rytmus. Všetky nápevy majú rovnaké taktové predznamenanie a zásadne sa v nich nevyskytujú predtaktia.²⁸

V kancionáli je celý rad nápevov, ktoré nemáme doložené v starších prameňoch, vrátane rukopisných. Hoci Hollého autorstvo v niektorých prípadoch prichádza do úvahy, nie je isté, či časť nových melódií nepochádza aj z iných zdrojov, napríklad rukopisných. Hollý ako editor ich upravoval a prispôboval pre svoje texty. Zvlášť zaujímavá je z tohto hľadiska skupina eucharistických piesní, kde nachádzame celý rad nových textov a nápevov, ktoré prevzala neskoršia katolícka tradícia – *Budiž pozdravená, Velebme kresťané, Daruj mi Jezu srdce tvé, Vitaj milý Jezu Kriste*. Zaujímavým prípadom je zlúčenie dvoch nápevov pri pravdepodobne pôvodnom Hollého texte eucharistickej piesne *Ctíme tebe anjelský živý chlebe* (♩ 37).

²⁸ HAMADOVÁ, Anna: *Cithara Sanctorum a Škultétyho Melodyatura aneb Partytura (1798)*. In: KOVAČKA, Miloš – AUGUSTÍNOVÁ, Eva (eds.): *Cithara Sanctorum 1636 – 2006*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2008, s. 196. Porovnaj tiež: LENGOVÁ, Jana: *Cithara Sanctorum a jej hudobné kontexty v 19. storočí*. In: *Tamže*, s. 179.

Obr. 2: Druhé vydanie kancionála Jura Hollého z roku 1822

Obsah kancionála

Str.	Nápev	Incipit	Nadpis
3	♪ 1	Pochváleno ať jest vždycky	Pred kázňu
4	♪ 2	Prijď o Bože Duše svatý	[Pred kázňu]
6	→ ♪ 2	Zachovaj nás pri tvém slove	Po kázni
7	♪ 3	My sa klaname Tebe	Pri mši svätěj I.
16	♪ 4	Mša svatá sa začíná	II.
22	♪ 5	Moc boží divná	V čas adventní. I.
25	♪ 6	Ej Panna jest pozdravená	II.
27	♪ 7	Kristus Syn Boží	V čas vánoční. I.
29	♪ 8	Ej Pannenska zmleného Synka	II.

32	♪ 9	Narodil sa Kristus Pán	III.
34	♪ 10	Čas radosti veselosti	IV.
36	♪ 11	Vesel se ľudské stvorení	Na nový rok
38	♪ 12a	Smutný čas nynejši	V čas postní. I.
41	♪ 13	Rozmyšľajme dnes	II.
45	♪ 14	Jenž si trpel za nás	III.
47	♪ 15	Jezu Kriste Pane milý	IV.
50	♪ 16	O moj Jéžiši zranený	V.
52	→ ♪ 16	Ach kríž svatý vzacný strome	VI.
54	♪ 17	Podekujmež Kristu Pánu	VII.
57	♪ 18	Nevinnosť premilá čo si učinila	VIII.
59	♪ 19	Kresťani narikajte	IX.
61	♪ 20	O šťastliví vy hrišníci!	X.
64	♪ 21	Miserere, miserere	XI.
68	♪ 22	Stala Matka litující	XII.
70	♪ 23	Sem dcéro sionská	XIII.
74	♪ 24	Podťe sem hrišníci	Voláni Krista Pána... XIV.
78	♪ 25	Podť sem hrišný človeče	XV.
82	♪ 26	Pán Jéžiš Kristus vstal z mrtvych	O Skrišení Krista Pána I.
85	♪ 27	Radujte sa o kresťani	II.
87	♪ 28	Poprosme Ducha svatého	O Duchu svatém. I.
90	♪ 29	Otče náš milý Pane, daj nám	II.
92	♪ 30	O svatá Trojica jeden Bože	O Najsvätejšej Trojici I.
96	♪ 31a	Velebíme tebe, o andelský chlebe	O prevelebněj Oltárněj Svátosti I.
97	→ ♪ 4	Poklakni na kolena, zde duša	II.
98	→ ♪ 4	Padáme na kolena, tuto nám	III.
100	→ ♪ 4	Podťež rychle kresťane	IV.
103	♪ 32	Sem vrucne pospešte duše pobožné	V.
106	♪ 33	Budiž pozdravená svatá Hostie	VI.
108	♪ 34	Velebme kresťane, Boha najvyššieho	VII.
111	♪ 35	Daruj mi Jezu srdce tvé	VIII.
114	♪ 36	Vitaj milý Jezu Kriste	IX.
116	♪ 37	Ctime tebe andelský živý chlebe	X.
118	♪ 38	Jéžiši najmocnejší	O ménu Jéžiši. I. Litanie
121	♪ 39	Jéžiši, Jéžiši tys' všeho Stvoritel	II.
124	♪ 40	Jéžiši jak jest presladká	III. S. Bernarda
133	♪ 41	Kde si moj premilý Jéžiši Kriste	IV.
135	♪ 42	Jéžiš Kristus buď pochválen	V.
137	♪ 43	Povstaň, povstaň, o hrišníku	Hlas k pokáňu hrišníka prebudzající
140	♪ 44	Kde jest jaký človek taký	Žalostné hrišníka kvílení
143	♪ 45	Ovečko stratená, ach kde si kde	Hlas dobrého pastíra Jéžiša Krista...
146	→ ♪ 45	Jéžiši Otče moj milostivý!	Hlas ovečky nalezeněj
147	→ ♪ 21	Bože verím, Bože dúfám	O trech hlavních čnostách

149	♪ 46	Čo chce Boh moj, to já též chcem	Odevzdání sebe samého...
153	→ ♪ 46	Nebes, zeme správce Bože	Vzdychání duše Boha milujícíj...
156	→ ♪ 46	O Bože srdce mé straží	Na ráno. I.
157	→ ♪ 21	O Jéžiši najmilejší! Ve méno tvé	II.
161	→ ♪ 21	O Jéžiši najmilejší! Hleď na tvoju	Na večer. I.
164	→ ♪ 40	Už sa ku večeru (ku svitáňu) chylí	Vzdychání hříšnika ráno aneb večer
166	♪ 47	Bože Abrahámov, Králi Pane králov	Za užitečný dežď, a urodu zeme
168	→ ♪ 33	Otče náš nebeský k tebe voláme	II.
170	→ ♪ 33	Pane Jézu Kriste! Utočište isté	Za vyjasnění, neb pekný čas
172	♪ 48	Otče večný nerođený, Kyrie eleison	O preblahoslavenej Panne Marii. I.
176	→ ♪ 32	Sem verní Marie ctiteli přídte	II.
178	♪ 49	Já sem si vyvolil silne, iste	III.
180	→ ♪ 39	Maria! Maria! Nad slunce jásnejšá	IV.
181	♪ 50	O Panno všech Pannen ty svetlo mé	V.
184	♪ 51	O Maria Panno krásna, pannenské	VI.
186	♪ 52	Predivne spanilá	VII.
189	♪ 12b	Zdravas Hvezdo morská	VIII.
193	♪ 31b	Pozdravujem tebe, o Královno nebe	IX.
195	♪ 53	Pod tvoj plášť se utikáme	X.
197	→ ♪ 48	Zdravas buď milosti plná, Panenko	XI.
199	♪ 54	O Maria Panno krásná, Panno čistá	XII.
202	♪ 55	Ach já zarmutený	O svatěj Anne. I.
204	→ ♪ 49	Já sem si vyvolil za ochranu, bábu	II.
206	→ ♪ 43 → ♪ 46	O Jozefe svatý otče	O svatém Jozefe pestúnovi
208	♪ 56	O kresťanu v tvém súžení	O s. Petre apoštolovi
211	→ ♪ 55	K tebe sa utikám	O s. Janovi Nepomuckém I.
213	→ ♪ 55	Boha mého vzywám, piseň	II.
215	→ ♪ 48	Nepomucký svatý Jáne! Te prosíme	III.
217	♪ 57	K nohám tvým sa utikáme	IV.
219	→ ♪ 57	O svatý mučedlníku, milý Floriane	O svatém Florianovi
220	♪ 58	Dar vlasti nebeskéj kvitek nevinný	O svatém Alojziusovi
222	→ ♪ 37	Pane pre naše zlosti, nejsme hodni	V čas vojny
225	♪ 59	O Pane nás sa dotkla	Za odvráčení božského hnevu
228	→ ♪ 21	Bože všeliké stvorení, uznává	Za odvráčení hladu
230	→ ♪ 21	O nešťastní! Ludá hříšní	O hříchu smrtedelném
234	→ ♪ 43	Pomni človeče jenž hřešíš	O posledných vecách človeka
235	→ ♪ 21	O Maria matko milá! Matko	O verných dušičkách I.
237	→ ♪ 3	Odpocinuti večné, daj verným	II. K najsvatejšej obete za mrtvé.
241	→ ♪ 59	Radujte se o ditky!	Pred učením kresťanským
243	♪ 60	Teba Boha chválime	Dekovný spev ss. Ambrozia a Aug.
248	→ ♪ 59	Ve méno Otca Syna i Ducha svatého	Katechizmus spivany...

Nápevy

♪ 1

Po - chvá - le - no ať jest vždy - cky nej - slad - še

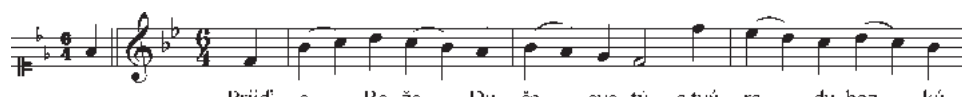

mé - no Jé - žiš. i slav - né mé - no Ma - ri - - - e.

K: Janovčík 1906 s. 16/2 – Chládek 1928 č. 1 – JKS č. 479

Výskyt v starších prameňoch nezaznamenávame. Do úvahy prichádza aj Hollého autorstvo.

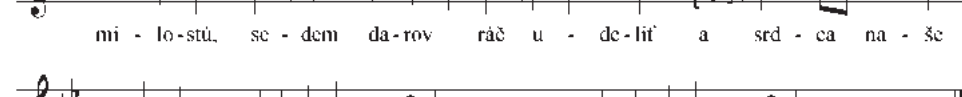
♪ 2

Prijd' o Bo - že Du - še sva - tý ství ra - du boz - kú

mi - lo - stí. se - dem da - rov ráč u - de - líť a srd - ca na - še

na - pl - niť, prijd' o Bo - že Du - še sva - tý po - prej hoj - nej tvéj mi - lo - stí.

K: Fialka 1807 s. 11 (t) – B VI/3 s. 80 – Knapp 1838 č. 2 (t) – Eliáš 1846 č. 10 (Svätý Duchu Tešitelu) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 4 (t) – Matzenauer 1882 č. 4 – Janovčík 1906 s. 22 – JKS č. 480

KF: Zachovaj nás pri tvém slove

K: CC 1655 s. 214 – CC 1700 s. 198 – B VI/109 s. 8 – 9 – B VI/3 s. 81 – Knapp 1838 č. 3

♪ 3

My sa kla - na - me te - be Bo - že na vý - so - stí vy -

slyš na - še v po - tre - be, na ze - mí žá - do - stí. Když my po - dla Zá - ko - na, o -

be - tu či - ni - me, nech s tým čo sa v nej ko - ná, te - be sa lí - bi - me.

K: Wien um 1776²⁹ Mel. Nr. 1 (Wir werfen uns darnieder) – Fialka 1807 s. 7 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 16 (t) – Egry 1865 č. 5 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 14 – Janovčík 1906 s. 30 – Chládek 1928 č. 20 – JKS č. 245

KF: **Odpočinuti večné, daj verným**

K: Fryčaj 1842, s. 154 – Valentovič-Sasinek 1858 č. 16 – Egry 1865 č. 5 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 14 – Janovčík 1906 s. 308 – Chládek 1928 č. 360 – JKS č. 245

Omšová pieseň (Singmesse) Ignaza Franza „Wir werfen uns darnieder“ mala svoju najstaršiu známu verziu v dnes už nezachovanom spevníku *Die Christlich-katholische Lehre in Liedern* vydanom v sliezskej Žagani v roku 1766.³⁰ Pieseň sa už v nasledujúcom desaťročí objavila vo viacerých notovaných i nenotovaných kancionáloch a šírila sa v početných odpisoch. Neskôr bola predpísaná Jozefom II. v rámci nariadenia viedenského bohoslužobného poriadku pre celú monarchiu ako jediný povolený spev ľudu počas omšovej liturgie.³¹ Autora slovenského textu nepoznáme, zrejme vznikol účelovo kvôli zavedeniu nového liturgického poriadku už v 80. rokoch 18. storočia, nakoľko ho dokladajú niektoré rukopisné pramene z prelomu 18. a 19. storočia a je možné, že ho obsahovali aj štyri nezvestné vydania *Fialky*, ktoré vyšli pred rokom 1807. Verzia melódie v Hollého kancionáli zodpovedá nemeckej predlohe zo Spevníka Márie Terézie, citovanej Bäumkerom.³²

Nr. 247.
Wir werfen uns darnieder.
Zum Introitu.
Gesangbuch der Maria Theresia (1774).

Wir wer = fen uns dar = nie = der, Vor dir, Gott Sa = ba = oth! Er =
hö = re uns = re lie = der, Da wir nach dem Ge = bot, Dir
die = seß D = pfer brin = gen: Wer = lei = he nun, daß wir Es

Varianten:
Salzburg 1781, 1790: 1) *tr* fehlt.
2) bei = nem. se = gen. die = seß.
3) bei = nem. se = gen. die = seß.
4) bei = nem. se = gen. die = seß.

Obr. 3: Nápev Wir werfen uns darnieder v Bäumkerovej edícii

²⁹ DKL 1776⁰¹.

³⁰ DKL 1766⁰². Bližšie informácie o prameni porovnaj: BÄUMKER III, bibliografia č. 248; BÄUMKER IV, bibliografia č. 171.

³¹ *Normalgesang Litaneyen und Gebete, wie dieselben bei der neuen Gottesdiensteinrichtung zu allgemeinen Gebrauch vorgeschrieben worden.* Innsbruck zu haben im Verlage der deutschen Schulanstalt bei St. Johann in der Stadtschreibergasse. 1783. (DKL 1783¹⁵). Porovnaj: MARKMILLER, Ref. 17, s. 11.

³² BÄUMKER 3, č. 247.

♪ 4

Mša sva - tá sa za - či - ná. kte - rá od Kri - sta Pá -
na. pri Ve - če - ri Pá - ne bo - la u - sta - no - ve - ná.

K: Fryčaj 1835 tab. I č.17 – Knapp 1838 č. 5 (t) – Eliáš 1846 č. 14 (Na kolená padáme) – Valentovič-Sasinek 1858, č. 13 (t) – Fialka 1864 s. 24 (t) – Egrý 1865 č. 3 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 13 (Začína sa svätá mša) – Janovčík 1906 s. 46 (Začína sa...) – Chládek 1928 č. 6 (Začína sa...) – JKS č. 236 (Omša sa už začína)

Autora textu nepoznáme. Hollého kancionál je jeho najstarším známym dokladom. Pieseň je zapísaná druhou rukou (zrejme dodatočne) aj v rukopise B VI/109 z roku 1770. Text zodpovedá Hollého verzii, avšak nápev má odlišné metroritmické členenie.

Mše sva - tá se za - či - ná pri ve - če - ri
kte - rá od Kri - sta Pá - na
Pá - ne by - la u - sta - no - ve - ná

KF: Poklankni na kolena, zde duša

K: Fialka 1807 s. 17 – Knapp 1838 č. 32 – Valentovič-Sasinek 1858, č. 13 – Egrý 1865 č. 22 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 30 – Janovčík 1906 s. 68 – Chládek 1928 č. 237 – JKS č. 260

KF: Padáme na kolena, tuto nám

KF: Podtež rychle křesťane

Melódia bola známa aj na Morave, Tomáš Fryčaj ju má medzi svojimi melódiami ku kancionálu (k textu „Na kolená padejte“) vo variovannej podobe, rytmický pôdorys je však totožný s Hollým.

Obr. 4a: Verzia nápevu k Fryčajovmu kancionálu. Brno 1835

Verzia v Matzenauerovom spevníku je ovplyvnená Fryčajom (čo je pochopiteľné vzhľadom na moravský pôvod autora), avšak má opäť párne metrum, ktoré je typické pre všetky mladšie verzie nápevu v našich prameňoch. Zrejme si ho vynútila prax cirkevného spevu.

XIII.

1. Ba - či - na sa svä - tá mŕŕa, láj - fou

Kri - ŕta Se - ži . . . ŕfa za - lo - že - ná

na pa - miat - ŕu o - be - ty Kri - ŕa.

Obr. 4b: Variant melódie v tlači Duchovný spevník katolícky. Viedeň 1882

♪ 5

Moc bo - ži div - ná a ne - vý - mŕuv - ná. čo jest u -

či - ni - la. ko - bra - zu své - mu čo - ve - ka stvo - ri - la.

K: CS 1636 s. 17 – CC 1655 s. 14 – CC 1700 s. 14 – PDK 1873 s. 71 (t) – B VI/109 s. 18 – 19 (O gloriosa), s. 20 – 21 (t) – Baján HS III s. 219 – B VI/3 s. 5 – Fialka 1807 s. 42 (t) – Knapp 1838 č. 9 (t) – Eliáš 1846 č. 19 (Otče nebeský z púhejovej lásky) – Valentovič-Sasinek č. 76 (t) – Egry 1865 č. 47 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 42 – Janovič 1906 s. 122 (Anjel Gabriel) – Chládek 1928 č. 45 – JKS č. 13

Tento starý uhorský nápev, doložený už 16. storočím³³ obsahujú spolu s textom adventnej piesne všetky kľúčové slovenské hymnologické pramene. Nepárne metrum sa objavuje najskôr v *Cithare Sanctorum* (v CC je táto melódia v párnom metre), melodický skok do vrchnej oktávy pri kadencii v prvom verši zaznamenávame až v rukopisných prameňoch 18. storočia a mohol vzniknúť ako interpretačná maniera v ústnej tradícii.³⁴

♪ 6

E - j Pan - na jest po - zdra - ve - ná an - de - lem
 po - slem od Bo - ha. Boz - stvi div - né a ne - smir - né
 vsťu - pí - lo v ži - vot Ma - ri - c.

* v origináli: ♪

K: CS 1636 s. 31 (Aj Panna jest...) – CC 1655 s. 11 (Zdrava jenž si) – CC 1700 s. 11 (Zdrava...) – PDK 1873 s. 75 (t) – B VI/109 s. 16 – 17 (Zdrava...) – Baján HS II s. 190 (Zdrava...) – Baján HS III s. 219 (Zdrava...) – Baján PCh s. 8 (Zdrava...) – B VI/3 s. 3 (Zdrava...) – Eliáš 1846 č. 21 (Anđel od Boha zvolený) – Fialka 1864 s. 28 (t) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 48 (Zdravas, zdravas ó Maria) – JKS č. 32 (Zdravas, zdravas)

Verzia textu prislúcha skôr evanjelickej tradícii (podľa CS), v iných slovenských katolíckych prameňoch s výnimkou zbierky PDK a neskorších vydání *Fialky* figuruje verzia podľa českých katolíckych kancionálov a CC.

♪ 7

Kri - stus Syn Bo - ži. na - ro - dil sa ny - ni. z ži - vo - ta pa - nen -
 ské - ho, vte - lil sa pre člo - ve - ka hriš - né - ho.

K: CC 1655 s. 28 – CC 1700 s. 27 – PDK 1873 s. 80 (t) – B VI/109 s. 52 – 53 – B VI/3 s. 18 – Knapp 1838 č. 11 – Eliáš 1846 č. 22 (Ó najšťastnejšia, noc najradostnejšia) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 51 (Ó najšťastnejšia) – JKS č. 198 var. (Ó slávny deň)

³³ RUŠČIN, Peter: *Cantus Catholici a tradícia duchovného spevu na Slovensku*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2012, s. 120-121.

³⁴ Tamže, s. 146.

Pieseň, ktorá bola v 17. a 18. storočí súčasťou kmeňového repertoára vianočných piesní katolíkov aj evanjelikov, sa vytratila z našich katolíckych spevníkov už od 40. rokov 19. storočia. Neobsahujú ju ani vydania *Fialky*. Lydická kvarta v úvodnej fráze nápevu sa objavuje v prameňoch 18. storočia. Od druhej polovice 19. storočia sa nápev vo variovanej podobe uchovával v niektorých spevníkoch pri iných textoch, čím sa pôvodná identita piesne stratila.

Kri-stus Syn Bo-ži, na-ro-dil jse ni-mi...

Kri-stus Syn Bo-ži, na-ro-dil se ni-mi...

CC 1655 s. 21 – B IV/109 s. 52

♪ 8

Ej Pan-nen-ka, zmi-le-né-ho Syn-ka nám po-ro-di-la, ob-vi-nuv-še do-je-sli-ček je-ho jest po-lo-ži-la, aj ni-nej me-Di-ťat-ko. ni-nej Pa-cho-lat-ko v nem sa te-ši-la, tak mu spi-va-la.

K: CC 1655 s. 33 – CC 1700 s. 31 – PDK 1873 s. 84 (t) – B VI/109 s. 54 – 55 – B VI/3 s. 20 – Knapp 1838 č. 12 – Fialka 1864 s. 55 – Valentovič-Sasinek 1858 č.93 (Panna čistá) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 60 (Panna čistá) – Janovčík 1906 s. 159 (Panna čistá) – Chládek 1928 č. 119 (Panna čistá) – JKS č. 67 (Panna čistá)

Varietná verzia nápevu z CC 1655.

♪ 9

Na-ro-dil sa Kri-stus Pán, ve-sel-me-se, z ru-že Kvi-tek vy-kvet nám, ra-duj-me-se, z ži-vo-ta čis-té-ho,

K: CC 1655 s. 55 – CC 1700 s. 46 – PDK 1873 s. 87 (t) – B VI/109 s. – Knapp 1838 č. 13 (Dnes sa Kristus narodil) – Fialka 1864 s. 52 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 89(t) – Egly 1865 č. 53 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 78 – Janovčík 1906 s. 155 – Chládek 1928 č. 116 – JKS č. 44

Rukopisné pramene z druhej polovice 18. storočia potvrdzujú, že nápev sa v tomto období tradoval už s lydicou kvartou v prvej melodickej fráze. Verzie zo 17. storočia uvádzajú nápev ešte vo verzii odvodenej zo staročeskej verzie cantia En Virgo parit filium vo Franu-
sovom kancionáli.³⁵

♪ 10

Čas ra - do - stí ve - se - lo - stí sve - tu na - stal ny - ni,
po-ro-di-la Spa-si-te-la Pan-na bez po - škvr - ny, v mes-te Bet-le - he - me
v je-sli-čkách na slá - me, le - ži ma - lé Pa-cho-lát-ko na zi - me.

K: CC 1655 s. 48 – CC 1700 s. 44 – PDK 1873 s. 85 (t) – B VI/109 s. 64 – 65 – Fialka 1864 s. 46 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 92 (t) – Egly 1865 č. 56 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 55 – Janovčík 1906 s. 146 – Chládek 1928 č. 104 – JKS č. 40

Varietná verzia nápevu z CC 1655.

♪ 11

Ve - sel se lud - ské stvo - re - ní,
pri - šlo k nám na - še Spa - se - ni. ra - duj - me
se ve - sel - me se v tom - to no - vém ro - ce.

³⁵ Porovnaj: MHB/277.

K: CC 1655 s. 76 (Puer natus... laetamini), s. 78 (t) – CC 1700 s. 61 (Puer natus... laetamini), s. 62 (t) – PDK 1873 s. 89 (t) – B VI/109 s. 82 – 83 – Fialka 1807 s. 48 (t) – Knapp 1838 č. 14 (t) – Eliáš 1846 č. 27 (Kristus náš milý Spasitel) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 68 – Janovčík 1906 s. 173 – Chládek 1928 č. 134 – JKS č. 107

Variantná verzia nápevu z CC 1655.

♪ 12a

Smu - tný čas nej - ši, po - važ o
člo - ve - če nech svet - ské roz - ko - še. a o - brat
své srd - ec spo - mni na smrť Pá - na tvé - ho,
že ne - tr - pel pre i - né - ho. než pro te sa - mé - ho.

K: CS 1696 s. 172 (t) – Božan 1719 s. 140 – B VI/109 s. 131 – 132 – Škultéty 1798 č. 110 – B VI/3 s. 40 – Eliáš 1846 č. 46 (Kriste po vystátých) – Fialka 1864 s. 84 (t) – Egry 1865 č. 62 (Pováž o človeče) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 92 (Pováž, ó človeče!) – Janovčík 1906 s. 201 – Chládek 1928 č. 171 (Pováž o človeče!) – JKS č. 165 (Pováž...)

Pôstna pieseň známa už skôr v slovenskej evanjelickej tradícii bola prevzatá Božanom do jeho kancionála.³⁶ Novšie katolícke premene 19. storočia ju neuvádzajú.

Škultéty 1798 č. 110

³⁶ Databáza HTB uvádza jej výskyt okrem evanjelických prameňov ešte v *Cytare Nového Zákona* Anonína Koniáša (Hradec Králové, 1727).

♪ 12b

Zdra - vas Hve-zdo mor - ská. Pan - nen-ko Ma - ri - a. my
 k te-be vo - lá - me, za po-moc ža - da - me, ty si Pan-na pre -
 ve-leb-ná, po-pros za nás tvé-ho Sy - na. Pan - nen-ko Ma - ri - a.

K: Valentovič-Sasinek 1858 č. 49 (t) – Fialka 1864 s. 39 (t) – Egry 1865 č. 35 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 157 – Janovčík 1906 s. 99 – Chládek 1928 č. 190 – JKS č. 389

♪ 13

Roz-my - šlaj-me dnes my kre - sťa-ni ver - ni, kte-rak
 Pán Kri - stus tr - pct mno-hé rá - ny, od na - ro - de - ni,
 až i do sko - ná - ni. ne - mal spo - či - vá - ni.

K: CC 1655 s. 89 – CC 1700 s. 73 – PDK 1873 s. 104 (t) – B VI/109 s. 95 – 96 – B VI/3 s. 51 – Eliáš 1846 č. 36 (Pristup ke krížu) – Janovčík 1906 s. 201 – Chládek 1928 č. 150 – JKS č. 170

Variantná verzia nápevu z CC 1655.

♪ 14

Jenž si tr - pel za nás Spa - si - te - li náš,
 my pro - si - me te - be ny - ni u - slyš nás.
 pro tvé u - mu - če - ni, zbav nás zlo - re - če - ni,

K: CS 1636 s. 121 – CC 1655 s. 99 – CC 1700 s. 83 – PDK 1873 s. 95 (t) – B VI/109 s. 103 – 104 – B VI/3 s. 39 – Janovčík 1906 s. 190 (Ktorýs' trpel) – JKS č. 144 (Ktorýs' za nás trpel)

Hollého melódia je bližšia verzii v *Cithare Sanctorum*, než jej variantu z CC 1655. Pravdepodobne ide o vplyv ústnej tradície.

♪ 15

Je - zu Kri - ste Pa - ne mi - lý Be - rán - ku Bo -
 ži ne - vim - ný, znc - sels, znc - sels na križ ru - ky
 svo - je, pre hrich, pre hrich a pre zló - sti mo - je.

K: B VI/109 s. 135 – 136 – Škultéty 1798 č. 85 – B VI/3 s. 41 – Fialka 1807 s. 54 (t) – Knapp 1838 č. 63 (Pod tvoj plašť sa utikáme) – Eliáš 1846 č. 45 (Ó jak všecko to stvorení) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 129 (t) – Egry 1865 č. 68 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 77 – Janovčík 1906 s. – Chládek 1928 č. 160 – JKS č. 133

Text piesne zaznamenávame v prvom Hruškovcovom vydaní *Cithary Sanctorum* z roku 1741. Do katolíckej tradície bola prevzatá zrejme ešte v 18. storočí.

Škultéty 1798 č. 85

♪ 16

O - moj Je - ži - ši zra - ne - ný. na dre - ve kri - ži stryz - ne - ný. tam si
du - šu - tu vy - dal - tu vy - dal. pre - to že s' mna mi - lo - val.

K: B VI/3 s. 51 (Ach muj Ježiši) – Knapp 1838 č. 17 (t) – Eliáš 1846 č. 39 (Vrúcným hlasem prospevujme) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 123 (O Ježiši moj zranený, t) – Fialka 1864 s. 81 (t) – Egry 1865 č. 63 (O Ježiši moj) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 86 – Janovčík 1906 s. 196 – Chládek 1928 č. 167 – JKS č. 277 (Ó Ježišu)

KF: Ach križ svatý vzacný strome

K: B VI/3 s. 44 – Knapp 1838 č. 46 – Valentovič-Sasinek 1858 č. 139 – Fialka 1864, s. 87 – Egry 1865 č. – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 76 – Janovčík 1906 s. 186 – Chládek 1928 č. 159 – JKS č. 129

Pôvod nápevu neznámy.

♪ 17

Po - de - kuj - mež Kri - stu Pá - nu a vzdá - vaj - me česť
a chvá - lu je - mu. neb on pro svě - tu - mu - če -
ní, rá - čil nám dať hri - chov od - pu - ste - ni.

K: CS 1636 s. 122 – CC 1655 s. 100 – CC 1700 s. 84 – PDK 1873 s. 108 (t) – B VI/109 s. 103 – 104 – B VI/3 s. 39 – Škultéty 1798 č. 106 – Knapp 1838 č. 20 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 125 (t) – Fialka 1864 s. 89 – Egry 1865 č. 64 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 90 – Janovčík 1906 s. – Chládek 1928 č. 191 – JKS č. 160

Text pôstnej piesne podľa verzie v CS. Variant melódie z CC 1655.

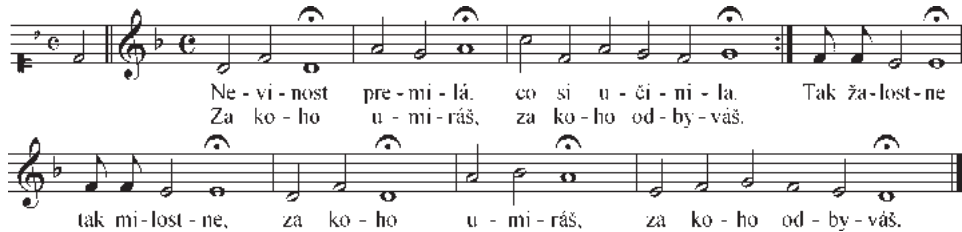
♪ 18

Ne - vin - nosť pre - mi - lá čo si u - čí - ni - la. tak za -
za ko - ho u - mi - ráš. za ko - ho om - dli - váš.

K: RK 1749, s. 81 (t) – B VI/109 s. 133 – 134 – Fialka 1807 s. 50 (t) – B VI/3 s. 42 – Knapp 1838 č. 19 (t) – Eliáš 1846 č. 35 (Prečo mňa hrišníku) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 126 (t) – Egry 1865 č. 65 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 128 – Janovčík 1906 s. 195 – Chládek 1928 č. 164 – JKS č. 149

Pieseň je zrejme evanjelického pôvodu, výskyt textu potvrdzuje databáza HTB okolo polovice 18. storočia. V evanjelickom spevníku je ako najstarší prameň uvedená rukopisná partitúra z obdobia okolo roku 1750.³⁷ Nápev sa však v Škultétyho *Melodyature* nenachádza.

B VI/109 s. 133-134

♪ 19

K: Fialka 1807 s. 53 (t) – Eliáš 1846 č. 47 (Toto hle drevo kríža) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 127 (t) – Egry 1865 č. 66 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 78 – Janovčík 1906 s. 190 – Chládek 1928 č. 161 – JKS č. 148

Jedna z novších piesní kancionála. Výskyt vo *Fialke* naznačuje jej rozšírenie v ústnej tradícii najneskôr od 90. rokov 18. storočia.

♪ 20

³⁷ *Evanjelický spevník*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius; Slovenská evanjelická cirkev augsburského vyznania, 1992, č. 100.

o ne - smír - nost boz - kéj lá - sky vám Boh Člo - vek u - mí - rá.
 On vám dra - hý Vy - ku - pi - tel. on vám bi - vá
 váš Spa - si - tel. on pre vás rád u - mí - rá.

K: B VI/3 s. 45 (O felices peccatores), s. 46 (t) – Eliáš 1846 č. 42 var. (Zdalení od vŕej mar - nosti) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 128 (O hriešnici prešastliví, t) – Fialka 1864 s. 78 (t) – Egry 1865 č. 67 (O hriešnici) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 85 (O vy hriešni a šastliví) – Janovčik 1906 s. 199 (O vy hriešni) – Chládek 1928 č. 161 (Ó hriešnici prešastliví) – JKS č. 156

Pieseň neznámeho pôvodu. Zaujímavý je zápis latinskej verzie slovenského textu v rukopisnom prameni z konca 18. a začiatku 19. storočia.

♪ 21

Mi - se - re - re. mi - se - re - re. nad mu du - šu sa smí - luj.
 Bo - že pre tvú veľ - kú ni - lost a ne - smír - nu do - bro - ti - vost.
 u - káž pro - sim lá - sku tvo - ju. tvú u - prim - nu tvár ot - cov - sku.
 mi - se - re - re, mi - se - re - re, ach na - de mnu sa slí - tuj.

K: Valentovič-Sasinek 1858 č. 143 (t) – Egry 1865 č. 70 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 81 – Janovčik 1906 s. 193 – Chládek 1928 č. 163 – JKS č. 151

KF: **Bože verím, Bože dúfám**

K: Brix 1767 (Herr ich glaube) – Knapp 1838 č. 1 – Valentovič-Sasinek 1858 č. 187 (t) – Egry 1865 č. 82 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 124 – Janovčik 1906 s. 47 – Chládek 1928 č. 215 – JKS č. 492

KF: **O Jéžiši najmilejší! Ve méno tvé**

KF: **O Jéžiši najmilejší! Hleď na tvoju**

KF: **Bože všeliké stvorení, uznává**

K: Knapp 1838 č. 59 (t) – Egry 1865 č. 94 (t)

KF: **O nešastní! Luďá hrišni**

KF: O Maria matko milá! Matko

Nápev nemeckej piesne *Herr ich glaube*, ktorá sa vyskytuje v nemeckých prameňoch od 60. rokov 18. storočia.³⁸ Text *Bože verím, Bože dúfam* je pravdepodobne Hollého voľným prebásnením nemeckej predlohy. Predpokladáme, že Hollý je aj autorom početných kontrafaktúr na túto melódiu v jeho kancionáli.

♪ 22

Sta - la Mat - ka lí - tu - jí - ci, u dre - va krí -
ze pla - či - ei, když na nem pnel Kri - stus Pán.

K: CC 1655 s. 108 (Stabat Mater), s. 110 (t) – CC 1700 s. 92 (Stabat Mater), s. 94 (t) – PDK 1873 s. 102 (t) – B VI/109 s. 121 – 122 – B VI/3 s. 47 – Fialka 1807 s. 59 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 148 (t) – Egry 1865 č. 71 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 95 – Janovčík 1906 s. 205 – Chládek 1928 č. 173 – JKS č. 172 (Stála Matka bolestivá)

Varietná verzia nápevu z CC 1655.

♪ 23

Sem dcé - ro si - on - ská, pod' du - še kre - sťan - ská k Kri -
po - hľad' jak sa po - tí, krev za - lí - vá o - či a
stu zem - dle - né - mu do za - hra - dy. Ka - lich u - mu - če - ni má
od vel - kej mllo - by pa - dá k ze - mi.
pit suc ne - vin - ný smut - ná jest du - še má k li - du mlu - ví.

K: Fialka 1864 s. 76 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 93 – Janovčík 1906 s. 262 – Chládek 1928 č. 172 – JKS č. 171

³⁸ BÄUMKER 3, č. 204/III.

♪ 24

Pod' - te sem hriš - ni - ci, vy spur - ní zlo - čin - ci,
 po - zor daj - te, jak ste ma strá - pi - li, jak ste ma
 zbar - vi - li, se di - vaj - te! Čo sem vám u - či - nil,
 čo sem vám pre - vi - nil. ja ne - vin - ný! že ste mna
 zmu - či - li. bez vi - ry zra - ni - li bez všej vi - ry.

* v origináli: ♪

K: Šteyer 1712 s. (t) – Božan 1719 s. 120 (t) – Bajan 1758 s. 92 (t) – Fialka 1807 s. 58 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 141 (t) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 91 (t) – Janovčík 1906 s. 200 (t) – JKS č. 162 (Podteže, hriešnici, t)

Česká baroková pôstna pieseň, jej najstarším známym výskytom je kramárska tlač z roku 1691, neskôr sa nachádza v kancionáli Holana Rovenského *Capella Regia Musicalis* (Praha 1693) a bola prevzatá aj do rozšíreného vydania *Kancionála českého* z roku 1697.³⁹ Holanov i Božanov kancionál majú pri tomto texte odlišný nápev, jeho variant citujú aj neskoršie slovenské katolícke pramene. Pôvod melódie z Hollého kancionála nepoznáme. Okrem tohto prameňa sa nám ju nepodarilo doložiť. V Bajanových rukopisných kancionáloch je notovaný iný nápev, ktorý prevzal Schneider-Trnavský do JKS.

♪ 25

Pod' sem hriš - ný člo - ve - če, po - hľad' na Já - ži - še,
 čo za te - ba na kri - ži tr - pí ten Syn bo - ží.

³⁹ ŠKARPOVÁ, Marie: *Kancionál český M. V. Šteyera – návrh českého hymnografického kánonu*. [Dizertačná práca.] Brno : Masarykova universita, Filozofická fakulta; Ústav české literatury a knihovnictví, 2006. Příloha, s. 49.

ach mi - lý Je - ži - ši! ja sem ten bez-bož - ný.

kie - rý sem tak u - krut - ne trá - pil, ra - nil te - lo

tvé. skrz mo - je ne - prá - vo - sti a vše - li - ja - ké zlo - sti.

K: Valentovič-Sasinek 1858 č. 142 (Pod' sem hriešne stvorenie, t)

Pieseň neznámeho pôvodu.

♪ 26

Pán Je - žiš Kri - stus vstal z mrt - vých,

Al - le - lu - ja chvál-me Bo - ha, Bo - ha své - ho.

K: CC 1655 s. 125 (Surrexit Christus hodie), s. 126 (t) – CC 1700 s. 109 (Surrexit...), s. 110 (t) – B VI/109 s. – Fialka 1807 s. 71 (t) – Knapp 1838 č. 25 (t) – Eliáš 1846 č. 48 (Vítaz Kristus z mrtvých stává) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 164 (t) – Egrý 1865 č. 73 (Vítaz Kristus) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 252 – Janovčík 1906 s. 235 – Chládek 1928 č. 194 – JKS č. 192

Varietná verzia melódie z CC 1655.

♪ 27

Ra - duj - te sa o kre - sťa - ni. v srd - cích va - ších ple - saj - te.

zmrt - vých po - vstal váš Spa - si - tel Al - le - lu - ja spi - vaj - te:

Chvá - la Ot - ci i Sy - nu. ta - ké Du - chu sva - té - mu.

Al - le - lu - ja. Al - le - lu - ja. ra - dost te - be hříš - né - mu.

K: Valentovič-Sasinek 1858 č. 166 (t) – Egry 1865 č. 76 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 92 – Chládek 1928 č. 193 (t) – JKS č. 202

♪ 28

Po - pros-me Du-cha sva-té - ho, U-te-ši - te - la ver-né - ho,

ať spra - vu - je srd - ce na - še a za - že - ne sa - ta - ná - še.

* v origináli:

K: CC 1655 s. 156 – CC 1700 s. 140 – PDK 1873 s. 125 (t) – B VI/109 s. 187 – 188 – B VI/3 s. 73 – Fialka 1807 s. 76 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 183 (Prosme Duchu dnes svätého) – Janovčík 1906 s. 260 – Chládek 1928 č. 213 – JKS č. 216

Hollého nápev sa značne odlišuje od predlohy v CC, ďalšie variantné tvary sú v neskorších kancionáloch.

♪ 29

Ot - če náš mi - lý Pa - ne. daj nám Du-cha sva-té - ho,

pro - si - me ať se sta - ne, pre Kri - sta Sy - na tvé - ho.

ať nás u - či bož - ké - ho Zá - ko - na prav - du zná - ti.

pro - roc - tvi fa - leš - né - ho pil - ne sa vy - stri - ha - ti.

* v origináli:

K: CC 1655 s. (t) – CC 1700 s. (t) – Šteyer 1683 s. 494 var. – PDK 1873 s. 131 (t) – B VI/109 s. 8 – 9 – Knapp 1838 č. 28 – Valentovič-Sasinek 1858 č. 178 (t) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 120 (t) – Chládek 1928 č. 209

Hollý použil k tradičnému textu svätodušnej piesne inú melódiu, než má CC. Zdá sa, že ide o variantný tvar nápevu z českých kancionálov.

Ot - če náš mi - lý Pa - ne. dej nám Du-cha sva-té - ho Ať nás naučí Bož -
pro - si - me ať se sta - ne pro Kri - sta Sy - na tvé - ho.

Šteyer 1683 s. 494

♪ 30

O sva - tá Tro - jí - ea je - den Bo - že, kaž - dy fá chvá - líť ná
jak kdo mo - že, te chvá - líť vždy - cky bu - dem, na ve - ky ne - za - bu -
dem. zdrá - vas buď na tí - si - ce. naj - sva - tej - šá Tro - jí - ce.

K: B VI/3 s. 6a – Knapp 1838 č. 41 (t) – Fialka 1864 s. 108 (t)

Zrejme pôvodná pieseň Hollého kancionála.

♪ 31a

Ve - le - bi - me te - be o an - del - ský chle -
be. ne - bo ty si o - prav - di - vý Boh a člo - vek tu - to ži - vý. ve -
le - bi - me te - be. my te - be, o an - del - ský chle - be.

* v origináli: ♪

Nápev neznámeho pôvodu.

♪ 31b

Po - zdra - vu - jem te - be, o Krá - lov - no - ne - be. já hriš -
ník zar - mu - te - ný. od všetci za - po - vr - že - ný. Ma - ri - a tvé - ho Sy -

♪ 34

Ve - leb - me kre - sťa - ne, Bo - ha naj - vyš - šé - ho v ol - tár - nej
 Svá - to - sti i - ste pri - tom - né - ho slav - ne pro - spe - vuj - me.
 česť chvá - lu vzdá - vaj - me a srd - com skru - še - ným pri - vi - taj - me.

K: Valentovič-Sasinek 1858 č. 42 (t) – Egry 1865 č. 31 – Janovčík 1906 s. 71 – Chládek 1928 č. 230 (t) – JKS č. 291

Zrejme pôvodná pieseň Hollého kancionála.

♪ 35

Da - ruj mi Jé - zu srd - ce tvé chcem mi - lo -
 vať te - be neb srd - ce mé ja - ko mrt - vé,
 ne - má lá - sky v se - be. za nišť svu lás - ku
 po - klá - dam, kedyž Jé - ži - še srd - ca ne - mám.
 v Svá - to - sti skry - té - ho a Bo - ha ži - vé - ho.

K: Bajan 1783 s. 234 – B VI/3 s. 95 (Dej mi Ježiši srdce tvé) – Knapp 1838 č. 33 (t) – Fialka 1864 s. 124 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 34 (t) – Egry 1865 č. 24 – Matzenauer-Mathu - lay 1882 č. 38 – Janovčík 1906 s. 64 – Chládek 1928 č. 316b – JKS č. 227

T 186

- ať mý Bežíšy Srđce Ťme Ľcem ho milomatý Neb Može gaťo zemcele nemuž nic
 Rořpalene Srđce Može Nený nařicene Ľiž nený Ľtvu Bežíšy Srđcy pri
 Na Ťebe Nezapomina gať nařtvoritele Ľnohem Ľvic Ľařto řpomina, řveřo řpa
 Dořty Ľluřo geřt ležeľo gať Diamantkařen Nemohel geřo rozřpuřtit Ťen Negre
 Řiř Ľvidim řeř řy Bežíšy Srđce meřo řlawa řteragemu řveřľeľu Ľařořť ľař ľarve
 Pařty Bežíšy me řrđce Ťmoge ořtvřene Dořneřo řeľbit ř Ľařořťy Na Ľveřy

Organo

Obr. 5: Verzia piesne v Bajanovom Beckovskom slovenskom spevníku

♪ 36

Vi - taj mi - ľy Je - zu Kri - ste, vi - taj Sy - nu Pan - ny
 Ľi - stej, vi - taj dra - hé bo - že Ťe - lo, jenž pro nás na kri - ři pne - lo.

K: Fialka 1864 s. 122 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 28 (t) – Egry 1865 č. 21 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 33 – Janovčik 1906 s. 72 – Chládek 1928 č. 238 – JKS č. 295

Text piesne svojím incipitom pripomína staršiu pieseň z CC 1655, ide však o novú, pravdepodobne Hollého eucharistickú pieseň.

♪ 37

Ľti - me te - be, an - Ľel - ský ři - vý Ľhle - be, spo - lu Ľľo - vek v prav -
 de a vel - ký Boh z ne - be. Sva - tý. Sva - tý. Sva - tý, Sva - tý, naj - sva -
 tej - ři. řest O - řec řyn Sva - tý Ľuch, v treĽ o - řo - bách je - Ľen Boh.

K: Matzenauer-Mathulay 1882 č. 25 (Živý chlebe! S anjelmi ctíme Teba) – Chládek 1928 č. 217 – JKS č. 319 (Živý chlebe)

KF: Pane pre naše zlosti, nejsme hodni (v čase vojny)

Nápev sa začína podobne ako melódia nemeckej piesne *Wir bethen an: dich wahres Engelbrot*, jej pokračovanie je však odlišné, aj keď tiež obsahuje aklamáciu „Svätý, svätý, svätý“.⁴⁰ Záverečnú časť nápevu využívajú novšie kancionály počnúc Eliášom až po JKS ako melódiu pre samostatnú eucharistickú pieseň. Pôvodná nemecká pieseň s nápevom Norberta Haunera má v novších slovenských spevníkoch svoju vlastnú verziu *Klaniame sa Tebe živý chlebe*.⁴¹

♪ 38

Jé - ži - ši naj - moc - nej - ši. Jé - ži - ši
 naj - sil - nej - ši, ach smi - luj sa nad ná - mi,
 smi - luj sa. zlí - tuj sa nad ná - mi. o Jé - ži - ši.

Nápev litánií bez ďalších pramenných dokladov.

♪ 39

Jé - ži - ši, Jé - ži - ši tis' vše - ho Stvo - ri - tel
 a moj Vy - ku - pi - tel. já sem tvé Stvo - re - ni. o Jé - ži - ši.
 * v origináli: ♩

K: Fialka 1864 s. 139 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č.111 (t)

KF: *Maria! Maria! Nad slunce jásnejša*

K: B VI/3 s. 114 – Fialka 1807 s. 24 (t) – Knapp 1838 č. 47 – Valentovič-Sasinek 1858 č. 58 (t) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 71 (Ježiši, Ježiši! Nad slnko jasnejší) – Janovčík 1906 s. 84, s. 52 (Ježišu, Ježišu nad slnko) – Chládek 1928 č. 253

⁴⁰ Porovnaj: BÄUMKER 3, č. 68.

⁴¹ Porovnaj: RUŠČIN, Peter: Vplyv nemeckej duchovnej piesne na repertoár slovenských katolíckych kancionálov v 19. storočí. In: LENGOVÁ, Jana (ed.): *Duchovná hudba v 19. storočí*. Banská Bystrica : Nadácia J. L. Bellu, 1995, s. 118-119.

♪ 40

Jé - ži - ši jak jest pre - slad - ká srd - ci mé - mu tvá pa - mát - ka,
ništ ne - ni med a slad - kost všec - ká, kde jest pri - tom - nost tvá boz - ká.

K: Knapp 1838 č. 35

KF: Už sa ku večeru (ku svitáňu) chylí

♪ 41

Kde si moj pre - mi - lý Jé - ži - ši Kri - ste, kde ťa hle -
dať bu - dem na kte - rým mi - ste. spust' od se - ba svet - lost',
neb si ja - sný, bez te - ba žiť ne - chcem, neb si krá - sny.

K: RK 1749 s. 398 – B VI/109 s. 100 (t) – Škultéty 1798 č. 403 – Knapp 1838 č. 36 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 110 (t) – Fialka 1864 s. 142 (t) – Egry 1865 č. 60 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 73 – Janovčík 1906 s. 56 – Chládek 1928 č. 26 – JKS č. 119

Slovenská pieseň evanjelického pôvodu. V druhej polovici 18. storočia je doložená v evanjelických aj katolíckych prameňoch.

Kde si muj pre - mi - lý Je - ži - ši Kri - ste
Kde te hle - dať bu - dem na kte - rým mi - ste
Spust od se - ba sve - tlo neb si ja - sný, bez te - be žiť ne - chci neb si krá - sny.

B VI/109 s. 241 – 242

Musical score for Škultéty 1798 č. 403, featuring a treble and bass clef with a key signature of one flat and a common time signature.

Škultéty 1798 č. 403

♪ 42

Musical score for J 42, featuring a treble and bass clef with a key signature of one flat and a common time signature.

Jé - žiš Kri - stus bud' po - chvá - len, až na ve - ky ve - kov A - men,
 chvál je - ho všec - ko stvo - re - ni, jak na ne - bi tak na ze - mi.

K: Fialka 1807 s. 14 (t) – Eliáš 1846 č. 4 (Bože, tvojej velebnosti ďaky zdávám) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 8 (t) – Fialka 1864 s. 146 (t) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 7 (t 1. strofa) – Janovčík 1906 s. 19 – Chládek 1928 č. 32 – JKS č. 482

♪ 43

Musical score for J 43, featuring a treble and bass clef with a key signature of two flats and a common time signature.

Po - vstaň, po - vstaň, o hriš - ni - ku, Boh k po - ká - ní ťa vo - lá.
 Hle do - práł te - be včil chvíl - ku, ne - viš, zdá - liš dru - hé dá,
 kdo po - ká - ní za - včas ko - ná, ten spa - sen i - ste bu - de.
 Boh ne - zá - dá smrt hriš - ní - ka, a - le mi - ti pri se - be.

KF: O Jozefe svatý otče

K: Knapp 1838 č. 39 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 203 (O Jozefe otče milý, t)

KF: Pomni človeče jenz hrešíš

♪ 44

Kde jest ja-ký ělo-vek ta-ký, kte-rý by mna po - te - šil,
mám ve - li-će smut-né srd-ec, že sem mno-ho - krát zlíre - šil,
Pán Boh mí du - šu pod moc dal, a - bych s ňú do ča - su vlá - dal
a po - tom zas, když pri - de čas, a - bych mu ju o - de - vzdal.

K: Fialka 1864 s. 143 (t)

♪ 45

O - več - ko stra - te - ná, ach kde si kde.
Má lá - ska mna stá - hla do - lu z ne - ba.
o - zvi sa z bo - le - st'ú hle - dām te - be, si li do - brā,
z lu - na Ot - ca mě - ho. to pre te - ba.
bud' i ver - ná pod' já ěa ve - znem na ra - me - na.

K: Fialka 1864 s. 144 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 130 (t) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 87 (O srdce kamenné), č. 89 (t) – Janovčik 1906, s. 184 (Pred trón Tvoj, ó Kriste!) – Chládek 1928 č. 170

KF: Jéžiši Otče moj milostivý!

K: Fialka 1864 s. 145 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 131 (t)

♪ 46

Čo chce Boh moj, to já též chcem s nim se ve všem zro - vna - vám,
Svu vó - lu a vše-cky ve - ci, vó - li je - ho pod - dá - vám,
když s nim mí - ním ne - za - vi - ním, ne - máni sa proč rnu - ti - ti,
vó - la Pá - ne nech sa sta - ne, tak chcem živ, mr - tvý by - ti.

K: Michna 1661 s. 243 (t) – CCscrip, f 90 – 91 (O Maria krásny kvitku) – B VI/3 s. 94 – Škultéty 1798 č. 274 – Fialka 1807 s. 92 (t) – Knapp 1838 č. 38 (O Jéžiši tvé bolesti)

KF: Nebes, zeme správce Bože

KF: O Bože srdce mé straží

KF: O Jozefe svatý otče (porovnaj ♪ 43)

Text piesne Adama Michnu z kancionála *Svatoroční muzika* (Praha 1661) sa u nás tradoval nie s pôvodnou melódiou známou z českých kancionálov, ale s nápevom evanjelickej piesne *Což můj Bůh chce to se vždy staň* na nemeckú predlohu *Was mein Gott will das gescheh' allzeit*. Tento nápev je z katolíckych prameňov doložený už vo františkánskej rukopisnej verzii *Cantus Catholici* z druhej polovice 17. storočia pri texte mariánskej piesne. Spojenie Michnovho textu s touto melódiou zaznamenávame v tzv. Redlovom kancionáli z 30. rokov 18. storočia. Vyššie uvedené kontrafaktúry na tento nápev pochádzajú zrejme od Jura Hollého. Nemali ohlas v ďalších katolíckych spevníkoch.

O Ma - ri - a krá - sny kvi - tku, nad slu - neč - ko jas - nej - ši.
srd - ce mé - ho po - tě - še - ni, na - de - vše - cko mi - lej - ši.
Tys stu - dén - ka vo - dy ži - vě, hřiš - ní - kuv ob - čer - svc - ní,
ne - do - pu - štej za - hy - nu - tí v tom - to svě - tě pla - ve - ní.

CC scrip (po 1660) fol. 90 – 91

ne - do - pu - štej za - hy - nu - tí v tom - to svě - tě pla - ve - ní.

Škultéty 1798 č. 274

♪ 47

Bo - že A - bra - há - mov, Krá - li Pa - ne krá - lov, my pro -
 si - me te - be, daj nám ro - su z ne - be, Pa - ne Bo - že náš.

K: CC 1655 s. 131 (Bůh všemohúci), s. 317 (t) – CC 1700 s. 115 (Bůh všemohúci), s. 311 (t) – PDK 1873, s. 216 (t) – B VI/109 s. – Valentovič-Sasinek 1858 č. (t) – Egry 1865 č. 92 – Janovčík 1906 s. 264 – Chládek 1928 č. 346

Nápev jednej z najstarších českých písní má v Hollého kancionálíku takmer pôvodnú podobu. Je pravdepodobné, že v ústnej tradícii sa uchovával v málo pozmenenej verzii.

♪ 48

Ot - ěc več - ný ne - ro - de - ný, Ky - ri - e e -
 Sy - nu od Ot - ca splo - de - ný,
 lei - son. Du - še da - rov stud - ni - ce, Ky - ri - e e -
 lei - son, Naj - sva - tej - ša Tro - ji - ce, Ky - ri - e e -
 lei - son. Ma - ri - a buď po - zdra - ve - ná, Bo - ha by - ti
 ne - bo ty si vy - vo - le - ná,
 Ro - dič - ka. za nás O - ro - dov - nič - ka. Vše zlé od nás
 ráč za - hna - tí, vždy Mat - ku na - šu zu - sta - tí, pros za nás.
 pros za nás Sy - na tvě - ho, v čas sko - ná - ni na - šě - ho.

K: B VI/3 s. 108 – Fialka 1864 s. 141 (t)

KF: Zdravas buď milosti plná, Panenko

KF: Nepomucký svatý Jáne! Te prosíme

K: Valentovič-Sasinek 1858 č. 213 – Fialka 1864 s. 206

Rozšířená verzia nápevu piesne *O kresťanu v tvém súžení* (♪ 56).

♪ 49

Já sem si vy - vo - lil sil - ne, i - ste,
Kte - ru chcem vzy - va - ti ve dne v no - ci.

Pan - nen - ku Ma - ri - u u - to - či - šte. Tys mě vše - cko
a - by mi při - spe - la k méj po - mo - ci.

po - te - še - ni, o Pan - na Ma - ri - a bez po - škvr - ny.

K: Matzenauer-Mathulay 1882 č. 144 – Janovčík 1906 s. 82 – Chládek 1928 č. 251 – JKS č. 335

KF: Já sem si vyvolil za ochranu, bábu

K: B VI/3 s. 137 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 225 (t) – Egrý 1865 č. 88 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 190 – Janovčík 1906 s. 111 – Chládek 1928 č. 334 – JKS č. 437

Nápev české duchovní písně k sv. Anne z polovice 18. století. Šířila se zřejmě letákovými tlačenými. Ve vydáních *Fialky* sa nenachádza, takže predpokladáme, že na teritóriu Severného a Východného Slovenska spočiatku nebola známa.

♪ 50

O Pan - no všech Pan - nen ty sve - tlo mé, ty Ma - tko
má mi - lá po Bo - hu je - dí - ná si ná - de - je.

Tvé o - či o - bra - caš vzdy - cha - ji - cím. ty ru - ky
po - dá - vaš. ty srd - ce o - tvá - ráš. vzy - va - ji - cím.

K: Baján 1758 s. 236 – Baján 1783 s. 226 – Fialka 1807 s. 33 (t)

♪ 51

O Ma - ri - a Pan - no krás - na, pan - nen - ské si Li - li -

um. li - bez - né kon - vá - li - um, čis - tot - nás' od vŕej po -
škrv - ny, du - chov - ná ru - že bez tr - ni. Pan - nen - ko Ma - ri - a.

K: Bajan 1758 s. 236 (O Maria panno čistá) – Bajan 1783 s. 226 (O Maria panno čistá) – B VI/3 s. 116 – Fialka 1807 s. 26 – Valentovič-Sasinek 1858 č. 47 (t) – Egry 1865 č. 34 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 133 – Janovčík 1906 s. 89 – Chládek 1928 č. 248 – JKS č. 356

Nápev je prevzatý z nemeckej piesne *O Maria voll der Gnaden* od Johanna Georga Seidenbuscha.⁴² Obsahuje ho aj Beckovský slovenský spevník Paulína Bajana pri inej verzii slovenského textu.

O Ma - ri - a Pan - no čis - tá pa - nen - ské si li - li - um

čis - tot - né kon - vá - li - um, zu - sta - la si bez po - škrv - ny

ja - ko ru - že bi - lá bez tr - ni o Ma - ri - a.

* v origináli:

Bajan 1758 s. 236 – 237

⁴² BÄUMKER 3, č. 118. Porovnaj tiež: RUŠČIN, Ref. 34, s. 118.

♪ 52

Pre-div-ne spa-ni-lá, všec-ka roz-to-mi-lá mož-ná pri-
Te-be po-ru-čá-me, te-be od-dá-va-me te-lo spo-
ve-ti-vá ne-be Pa-ni. nás všec-kých všáď-ne, dá-me sr-
lu-ta-ké du-še na-še.
deč-ne. všec-ko. ach, všec-ko čo-ko-liv my sme. s ra-do-sti
Ma-ri-i da-ru-vá-me.

K: B VI/3 s. 119 – Fialka 1807 s. 21 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 51 (t) – Egry 1865 č. 37 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 152 – Janovčík 1906 s. 95 – Chládek 1928 č. 260 – JKS č. 367
Jedna z najrozšírenejších mariánskych piesní tereziánskej éry v Rakúskej monarchii (v nemeckom orgináli *Wunderschön prächtige*). Najstarším známym dokladom melódie je le-táková tlač *Ein neues Danklied zu Gott* (Wien, 1759), kde je notovaná ako vrchný hlas dvojhlasného nápevu s inštrumentálnym sprievodom pri texte ďakovnej piesne za víťaz-stvo nad pruskou armádou „Auf frommes Österreich!“. V záhlaví je uvedený: „Im Thon. Wunderschön prächtige“, čo svedčí o všeobecnom rozšírení mariánskej piesne v tej dobe. V druhej polovici 18. storočia vznikol v nemeckej hymnografii väčší počet kontrafaktúr na tento nápev.⁴³

Wun-der-schön präch-ti-ge. gro-ße und mäch-ti-ge. lieb-reich hold-se-li-ge
Wel-cher auf e-wig-lich kind-lich ver-bin-demich, ja mich mit Leib und Seel
himm-li-sche Frau. Bil-lig mein Le-ben. al-les bei-ne-ben al-les. ja.
gänz-lich ver-trau.
al-les. was im-mer ich bin, geb ich mit Fre-den Ma-ri-a dir hin.

Deutsches Volksliedarchiv Freiburg Bl. 6854 (cca 1789 – 1798)

⁴³ BECKER, Hansjakob – FRANZ, Ansgar – HENKYS, Jürgen – KURZKE, Hermann – REICH, Krista – STOCK Alex (eds.): *Geistliches Wunderhorn. Große deutsche Kirchenlieder*. München : C. H. Beck Verlag, 2001, s. 345-355. Porovnaj tiež: BÄUMKER 3, č. 111.

♪ 53

Pod tvoj plášť se u - ti - ká-me. Pan-nen-ko Ma - ri - a.
za o - chra - nu ťa žá - da-me. Mat - ko do - bro - tí - vá,
o - chraň. za - staň. vy - slo - bod' nás. Pan - no mi - lo - sti - vá,
ne - daj. ne - daj zhu - bi - tí nás, Mat - ko lu - to - sti - vá.

K: Šteyer 1683 s. 25 (Hle přijde Pán Spasitel náš) – CC 1700 s. 318 (308) – Fialka 1807 s. 34 (t) – B VI/3 s. 11 (Prinde Kristus Spasitel náš) – Knapp 1838 č. 63 (t) – Valentovič-Sasinek 1858 č. 56 (t) – Egry 1865 č. 40 – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 151 – Janovčík 1906 s. 92 – Chládek 1928 č. 259 – JKS č. 365

Pôvodom český nápev, ktorý prevzalo aj druhé vydanie CC.⁴⁴ Verzia s durovou terciou v CC 1700 je možno dôsledkom tlačovej chyby (chýbajúceho predznamenanania). Holly zrejme prevzal a upravil durový variant podľa slovenskej tlače.

Hle přij-de Pán Spa-si - tel náš, ces - tu je - mu sprav - te
Přij-de žá - da - ný Me - si - áš, Ho - spo - du při - prav - te.
Přij - de přij - de náš Spa - si - tel všic - kni za - ple - sej - te.
Přij - de přij - de Vy - ku - pi - tel chvá - lu Bo - hu vzdej - te.

Šteyer 1683 s. 25

Pod tvůj plášť se u - ti - ka-me Pa - nen-ko Ma - ri - a. O - chraň, za - staň.
Za o - chra - nu tě ža - da-me Mat - ko do - bro - ti - vá.
vy - svo - bod' nás, Pan - no mi - lo - sti - vá. Ne - dej. ne - dej hu - bi - tí nás Mat - ko lí - to - sti - vá.

CC 1700 s. 318

⁴⁴ MHB/111. Text piesne (bez notovanej melódie) dokladá databáza HTB v tlači Jana Ignáca Dlouhovského Ager *Benedictionis. Požehnané Pole Na kteremzto Sswitornj Podletnj Jarnj Ptáček Skřiwánek se prolétuje...* (Praha, 1670), s. 48.

♪ 54

O Ma - ri - a Pan - no krás - ná, Pan - no či - stá,
 tys' Mat - ka Pá - na Je - ži - še, Hve - zdo jas - ná,
 te - ba u - ctí Syn tvoj mi - lý Pan - no krás - ná.
 Ťa ob - da - ril s dar - mi svý - mi. o Ma - ri - a.

K: B VI/3 s. 113 (t) – Fialka 1864 s. 178 (t) – Janovčík 1906 s. 88 (O Maria Panno čistá) – JKS č. 356

♪ 55

Ach já zar - mu - te - ný, od všech o - pu - šte - ný si na - ri - kám,
 když ma sve - do - mi mé trá - pi pre - u - krut - ne. čo po - čat' mám,
 však já mám Pa - tron - ku Ma - ri - u Pan - nen - ku, sva - tú An - nu.

K: Matzenauer-Mathulay 1882 č. 36 (Radostou oplývam) – Janovčík 1906 s. 110 – Chládek 1928 č. 332 – JKS č. 283 (Radostou oplývam)

KF: K tebe sa utikám

K: Fialka s. 211 (t) – Chládek 1928 č. 322

KF: Boha mého vyzývám, píseň

K: Fialka 1864 s. 198 (t) – Egry 1865 č. 84 (Boha môjho vyzývám) – Matzenauer-Mathulay 1882 č. 178 – Chládek 1928 č. 323 – JKS č. 423

Nápev je odvodený od melódie nemeckej ľudovej piesne *Wenn ich ein Vöglein wär*. V slovenskej kancionálovej literatúre sa tradoval v niekoľkých kontrafaktúrach. Najviac rozšírenou bola eucharistická pieseň *Radostou oplývam*.

Wenn ich ein Vög - lein wär und auch zwei Flüg - lein hätt, flög ich zu dir.
 Weils a - ber nicht kann sein, weils a - ber nicht kann sein, bleib ich all - hier.

podľa: www.volksliederarchiv.de/noten242.html

♪ 56

O krc - sta - nu v tvém sú - že - ní, id' k a-po - štol-ské-mu
kte - rý hle - dáš po - lah - če - ní,
kni - ža - ti, mo - že ti i chce po - má - ha - ti.
O sva - tý Pe - tre s ja - ký - mi ob - ti - že - ni
sme bi - dá - mi. pros za nás. a - by nám stá -
li dve - re ne - be - ské o - te - vre - né.

K: Fryčaj 1835 Tab II. č. 34 – Eliáš 1846 č. 52 var. (Bože Otče zlutovníku) – Fialka 1864 s. 193

Obr. 6: Verzia nápevu k Fryčajovmu kancionálu. Brno 1835

♪ 57

K no - hám tvým sa u - ti - ká - me. ó Ne - po - mu - cký Já - ne,
Služ - bu ver - nú pred - kla - dá - me. maj nás sám v tvej o - chra - ne,
v te - be na - še u - to - čiš - te a v te - be ná - de - ji má - me.
ty si náš o - chran - ce i - stý, k te - be sa u - ti - ká - me.

K: Eliáš 1846 č. 56 (Svätý Duchu svojich verných)

KF: O svatý mučedlníku, milý Floriane

K: Fialka 1864 s. 214 (t)

♪ 58

Dar vla - sti ne - be - skěj kvi - tek ne - vin - ný,
od már - no - sti svet - skej ne - po - ru - še - ný.
ty zá - zrak pan - nen - stvi, ty pri - klad mla - den - stvi si A - loj - zi,
mi - lý moj o - chran - ce bu - diž moj zá - stup - ce v kaž - dej mej
po - tre - be, pro - sím te - be.

K: Matzenauer-Mathulay 1882 č. 182 (O nebeský kvete) – Janovčík 1906 s. 107 (O nebeský kvete) – JKS č. 427 (Prekrásny viery kvet)

♪ 59

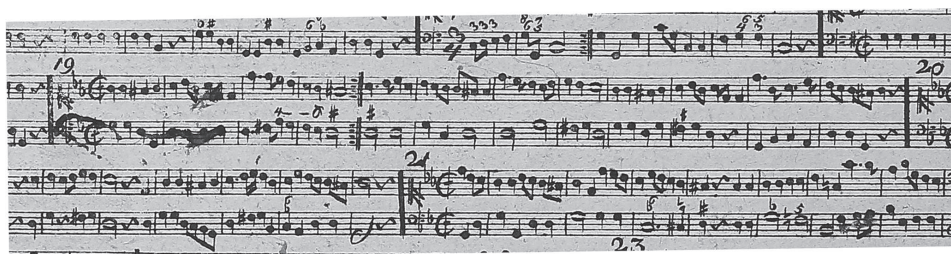
O Pa - ne nás sa dot - kla tvo - ja tež - ká
vel - ká nás bi - da pot - kla, ne - sly - cha - ná
ru - ka, je - stli sa ty ne - zhled - neš, po -
mu - ka,
moc' si ne - vi - me, až nás ty za - po - vr - hneš,
za - hy - nut' mu - si - me. Ky - ri - e e - le - i - son.

K: Fryčaj 1835 Tab. I. č. 19 – Eliáš 1846 č. 18 (Daj ľahké odpočinutí) – Egry 1865 č. 104 (Ráč ľahké odpočívanie) – Janovčík 1906 s. 308 (Ráč ľahké) – Chládek 1928 č. 358 (Ráč ľahké odpočívanie) – JKS č. 473 (Ráč ľahké odpočívanie)

KF: Radujte se o ditky!

KF: Ve méno Otca Syna i Ducha svätého

Variants of one of the tunes for Fryčaj's hymnal. In later Slovak hymnals, variants of the tune for the requiem.

Obr. 7: Melódia č. 19 vo Fryčajovej tlači z roku 1835

♪ 60

Te - ba Bo - ha chvá - li - me, te - ba za Pá - na
 vy - zna - vá - me. Pre - to ťa pro - si - me. pri - spej k po - mo - ci.
 slu - žeb - ni - kov tvo - jich kte - rýchs' s tvú pre - dra - hú kr - vú vy - kú - pil.

K: Matzenauer-Mathulay 1882 č. 260 (1. hlas) var. – Janovčík 1906 s. 4 – Chládek 1928 č. 356b var. – JKS č. 526 var.

Variant nápevu k slovenskej nestrofickej verzii ambroziánskeho chválospevu *Te Deum*, ktorú v upravenej podobe obsahujú aj neskoršie katolícke spevníky.

Záver

Kancionálik Jura Hollého z roku 1804 je najstaršou notovanou slovenskou tlačou z radu oficiálnych kancionálov po tereziánskych a jozefínskych cirkevných reformách. Svojou koncepciou rešpektuje dobový teologický náhľad na funkciu a význam duchovnej piesne pri náboženskom vzdelávaní veriacich. Na rozdiel od tlačených zbierok duchovných piesní vydávaných približne do roku 1780 sa Hollého kancionál nechápal ako doplnok k starším kancionálovým tlačiam, ale ponúka nový systém spevov a piesní k bohoslužbám i verejným cirkevným pobožnostiam, s výnimkou oficiá. V dôsledku uplatňovania dobovo podmienených estetických a teologických kritérií sa doň dostal len zlomok bohatého piesňového repertoáru z ústnej tradície 18. storočia, čo platí aj u piesní najstaršej vrstvy z kancionála *Cantus Catholici*. Kancionál *Nábožné katolícke pesničky* je napriek svojmu skromnému rozsahu výsledkom dôslednej redakčnej práce jeho zostavovateľa. Tá zahŕňala citlivú úpravu starších textov do novej kodifikovanej normy spisovného jazyka, ako aj tvorbu nových textov a prekladov z nemčiny. Významnou súčasťou redakčných prác bolo aj editorstvo 60 melódii, v rámci oficiálnych

katolíckych kancionálových tlačí, prvé po takmer 150 rokoch. Jur Hollý sa takto svojím kancionálom stal prostredníkom medzi staršou, barokovou tradíciou katolíckeho cirkevného spevu (ústnou i písomnou) a jej novou fázou formovanou spevníkmi 19. storočia. Hollého výber piesní i editorstvo melódií dali základ na formovanie repertoáru textov a nápevov slovenských duchovných piesní v ďalších oficiálnych katolíckych spevníkoch, jeho vplyv na ďalší vývoj slovenského cirkevného spevu však limitovala zotrvačnosť staršej tradície a úzky okruh textov a nápevov, ktoré obsahoval.

Štúdia je súčasťou grantového projektu VEGA č. 2/0082/12 „Duchovná pieseň v hudobnej kultúre na Slovensku. Písomné pramene a ústna tradícia“, riešeného v Ústave hudobnej vedy SAV.

Skratky prameňov a databáz

B VI/3	rukopisný spevník bez titulného listu z prelomu 18. a 19. storočia. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine
B VI/109	tzv. Odpis Cantus Catholici z roku 1770. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine
Bajan 1758	Beckovský slovenský spevník (Beckov 1758). Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine
Bajan HS II.	Harmonia Seraphica II. (Skalica, 1775)
Bajan HS III.	Harmonia Seraphica III. (Skalica, 1777)
Bajan PCh	Promptuarium chorale (Skalica, 1779). Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine
Bajan 1783	Skalický slovenský spevník (Skalica, 1783). Archív Spolku sv. Vojtecha, Trnava
BÄUMKER 3	BÄUMKER, Wilhelm (ed.): <i>Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen. Dritter Band.</i> Freiburg im Breisgau, 1891
Božan 1719	<i>Slawiček Rágský Na Stomě žiwota Sláwu Tworcy Swému Prospěwugjý... Od Dwogi Cti hodného Kněze Jana Joseffa Božana Faráře Chraustowského... Wytisštěný w Hradcy Králowé nad Labem u Wáclawa Tybély 1719.</i>
CC (rok vydania)	<i>Cantus Catholici</i>
CCscrip	Rukopisná podoba Cantus Catholici (po 1660). LA SNK Martin
CS (rok vydania)	Cithara Sanctorum
DKL	AMELN, Konrad – JENNY, Markus – LIPPARDT, Walther: <i>Das deutsche Kirchenlied. Verzeichnis der Drucke von den Anfängen bis 1800.</i> Kassel; Basel; Tours; London : 1975 (RISM BVIII/1)
Egry 1865	<i>Katolícký spevník so sprievodom organu. Usporiadal a vydal Ján Egry... Brno 1865.</i>
Eliáš 1846	<i>Katolíckí Spewník, obsahující Pesně na všeci wíročité Slawnosti, jako též Pesně o Swatich Božich, a w rozličných Časoch a Potřebách, od Jána Hollého. Spewem a průwodem Organa opatřené od Martina Eliáša... We Widni 1846.</i>
Fialka 1807	<i>Figálka Ljbežneg Wúně, aneb Rozličné Pjsně, take dodáwagu se widané Články Wjri, Naděge, a Lásky, neb Pjseň k negswétegsj Oběti nowozákone, gakž pri nowém sporádánj Služeb Božich k wsseobecněmu Vžjwánj predepsaná gest. Po Páti krát na swetlo widána. 1807.</i>

- Fialka 1864 *Welka Figalka libežneg Wuňe, aneb rozlične Pisňe: při Mši swateg, pred a po kazaňim, Adwentne, po Litaniach, na Čas Božihó Narození, na nowí rok, Postne, o Wzkřišení, o Zeslaňí Ducha Swateho, o Sw. Trogici, o welebneg Oltarneg Swatosti... k wšeobcnemu Užíwání, obsahúgíca. W Rožnawe... 1864.*
- Fryčaj 1835 *Melodye na katolický kancyonál. W Brně 1835.*
- Fryčaj 1842 *Katolický kancyonál k wzdelánj a roznjcenj skutečné, weřegné y domácý pobožnosti. Složený od Tomáse Fryčage, býwalého Faráře w Obránech blž Brna... Wydánj dewatě. W Brně 1842.*
- HTB *Hymnorum Thesaurus Bohemicae. <http://www.clavmon.cz/htb>*
- Chládek 1928 *Nábožný kresťan. Cirkevný, katolický spevník... Nápevy pripravili a opravili Jozef Chladek st. a ml. ... v Ružomberku 1928.*
- JKS *Jednotný katolický spevník. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1937.*
- Janovčík 1906 *Alleluja. Chváľme Boha, Boha svého. Duchovný katolický spevník s obradami a s notami. Sostavil Štefan Janovcsik, farár likavský. Ružomberok, 1906.*
- MHB *Melodiarium Hymnologicum Bohemiae. <http://www.musicologica.cz/melodiarium/>*
- Matzenauer-Mathulay 1882 *Duchovný Spevník katolický s pobožnosťou odpoludňajssou a obradom pohrebným... Nápevy pripravili a opatřili Frantisek Otto Matzenauer... a Jozef Mathulay... Wo Wiedni... 1882.*
- Michna 1661 *Swato-Ročnj Mvzyka, Aneb Swátečnj Kancyonal Ke Cti a Chwáľe Swatých Milých Božjch w nowě složený a wydany: od Adama Michny z Ottradowic Gindřicho-Hradeckého. Wytisštěný w Staro-Pražské Kollegi w Ympressy Akademické Léta Páně 1661.*
- PKD 1873 *Plesani Dusse křesťanskéj, aneb mali ručni Kancional, obsahující v sebe krásné Pisňički, jak na wssecki ročné Sláwnosti, tak též ranní, pred i po Jědle a iné za wšeliké Potřebi; k nim pripojené sú... W Buděně, 1873.*
- RK 1749 *We Gmėnu P. Gežjsse. RUČNJ KANCYONÁLJK domownj y pocestný, gadro Pjsnj duchownjch, neobecněgssjch a neypotřebněgssjch, neywjce z Tranoscyuse wybraných, w sobě obsahujčý... W Laubně, Léta Páně 1749.*
- Škultéty 1798 *Melodyatura aneb Partytura, to gest: Knjha Hlaso-Zpěwů obsahující w sobě Nůty wssech Pjsnj duchownjch, které se w welikém Kancyonali a Ewangelickém Funebráli nalezagj... Wytisštěno w Brne 1798*
- Šteyer 1683 *Kancyonal Český Wjce než osm Set a padesáte Pjsnj Na wssecky přes celý Rok Slawnosti Neděle a zaswěčené Swátky pro wssecky přes celý den obzwláštj časy... Wytisštěný w Starém Měště Pražském v Giřjho Czěrnocha Léta Páně 1683.*
- Šteyer 1712 *Kancyonal Český Do Tisýc Pjsnj Na wssecky přes celý Rok Slawnosti Neděle a zaswěčené Swátky... Nynj po čtwrtý K potěssenj a vžjwánj pobožnjch Křesťianů Českého Gazyka... na swětlo wydany. Tisštěný w Starém Měste Pražském v Karla Jozeffa Geřábka Léta Páně 1712.*
- Valentovič-Sasinek 1858 *Křesťansko=katolický Spěvník obsahující Rozličné piesne k Službám Božím a jiným pobožnosťam. Wydany z naridzenia Jeho Eminencie pána kardinála a prímassa Jana Krstitela Scitovszky od Spolku sv. Štefana, krála uhorského, w Pessti w Budně. Tiskem Martina Bagó. 1858.*

Abecedný register piesní

Ach já zarmutený	202, ♪ 56
Ach kríž svatý vzacný strome	52, → ♪ 16
Boha mého vyzvám, piseň	213, → ♪ 56
Bože Abrahámov, Králi Pane králov	166, ♪ 47 (Š)
Bože verím, Bože dúfám	147, → ♪ 21
Bože všeliké stvorení, uznává	228, → ♪ 21
Budiž pozdravená svatá Hostie	106, ♪ 33
Čo chce Boh moj, to já též chcem	149, ♪ 46 (Š)
Ctime tebe andelský živý chlebe	116, ♪ 37
Čas radosti veselosti	34, ♪ 10
Dar vlasti nebeskéj kvítek nevinný	220, ♪ 59
Daruj mi Jezu srdce tvé	111, ♪ 35
Ej Pannenka zmileného Synka	29, ♪ 8
Ej Panna jest pozdravená	25, ♪ 6
Já sem si vyvolil silne, iste	178, ♪ 49
Já sem si vyvolil za ochranu, bábu	204, → ♪ 49
Jenž si trpel za nás	45, ♪ 14
Jezu Kriste Pane milý	47, ♪ 15
Jéžiš Kristus buď pochválen	135, ♪ 42
Jéžiši jak jest presladká	124, ♪ 40
Jéžiši, Jéžiši tys' všeho Stvoritel	121, ♪ 39
Jéžiši najmocnejší	118, ♪ 38
Jéžiši Otče moj milostivý!	146, → ♪ 45
K nohám tvým sa utikáme	217, ♪ 58
K tebe sa utikám	211, → ♪ 56
Kde jest jaký člověk taký	140, ♪ 44
Kde si moj premilý Jéžiši Kriste	133, ♪ 41
Kresťani narikajte	59, ♪ 19
Kristus Syn Boží	27, ♪ 7
Maria! Maria! Nad slunce jásnejšá	180, → ♪ 39
Miserere, miserere	64, ♪ 21
Moc boží divná	22, ♪ 5
Mša svatá sa začíná	16, ♪ 4
My sa klaname Tebe	7, ♪ 3
Narodil sa Kristus Pán	32, ♪ 9
Nebes, zeme správce Bože	153, → ♪ 46
Nepomucký svatý Jáne! Te prosíme	215, → ♪ 48
Nevinnosť premilá, čo si učinila	57, ♪ 18
O Bože srdce mé straží	156, → ♪ 46
O Jéžiši najmilejší! Hled na tvoju	161, → ♪ 21
O Jéžiši najmilejší! Ve méno tvé	157, → ♪ 21
O Jozefe svatý otče	206, → ♪ 43, → ♪ 46
O kresťanu v tvém súžení	208, ♪ 57
O Maria matko milá! Matko	235, → ♪ 21
O Maria Panno krásna, pannenské	184, ♪ 51
O Maria Panno krásná, Panno čistá	199, ♪ 55
O moj Jéžiši zranený	50, ♪ 16
O nešťastní! Ludá hřišní	230, → ♪ 21

O Pane nás sa dotkla	225, ♪ 60
O Panno všech Pannen ty svetlo mé	181, ♪ 50
O svatá Trojica jeden Bože	92, ♪ 30
O svatý mučedníku, milý Floriane	219, → ♪ 58
O šťastliví vy hrišníci	61, ♪ 20
Odpočinuti večné, daj verným	237, → ♪ 3
Otče náš milý Pane, daj nám	90, ♪ 29 (Š)
Otče náš nebeský k tebe voláme	168, → ♪ 33
Otče večný nerođený, Kyrie eleison	168, ♪ 48
Ovečko stratená, ach kde si kde	143, ♪ 45
Padáme na kolena, tuto nám	98, → ♪ 4
Pane Jezu Kriste! Utočíte isté	170, → ♪ 33
Pane pre naše zlosti, nejsme hodni	222, → ♪ 37
Pán Jéžiš Kristus vstal z mrtvych	82, ♪ 26
Pod tvoj plášť se utikáme	195, ♪ 54
Podekujmež Kristu Pánu	54, ♪ 17
Pod' sem hrišný človeče	78, ♪ 25
Podte sem hrišníci	74, ♪ 24
Podtež rychle kresťane	100, → ♪ 4
Pochváleno at' jest vždycky	3, ♪ 1
Poklakni na kolena, zde duša	97, → ♪ 4
Pomni človeče jenž hřešíš	234, → ♪ 43
Poprosme Ducha svatého	87, ♪ 28
Povstaň, povstaň, o hrišníku	137, ♪ 43
Pozdravujem tebe, o Královno nebe	193, ♪ 31b
Predivne spanilá	186, ♪ 52
Prijď o Bože Duše svatý	4, ♪ 2
Radujte se o ditky!	241, → ♪ 60
Radujte sa o kresťani	85, ♪ 27
Rozmyšľajme dnes	41, ♪ 13
Sem dcéro sionská	70, ♪ 23
Sem verní Marie ctiteli přídte	176, → ♪ 32
Sem vrucne pospešte duše pobožné	103, ♪ 32
Smutný čas nynejši	38, ♪ 12
Stala Matka litující	68, ♪ 22
Teba Boha chválíme	243, ♪ 61
Už sa ku večeru (ku svitánu) chylí	164, → ♪ 40
Ve méno Otca Syna i Ducha svatého	248, → ♪ 60
Velebíme tebe, o andelský chlebe	96, ♪ 31a
Velebme kresťane, Boha najvyššieho	108, ♪ 34
Vesel se ľudské stvorení	36, ♪ 11
Vitaj milý Jezu Kriste	114, ♪ 36
Zachovaj nás pri tvém slove	6, → ♪ 2
Zdravas buď milosti plná, Panenko	197, → ♪ 48
Zdravas Hvezdo morská	189, ♪ 53

Summary

NÁBOŽNÉ KATOLICKÉ PESŇIČKI BY JUR HOLLÝ: THE FIRST NOTATED SLOVAK CATHOLIC HYMNBOOK AFTER CANTUS CATHOLICI

Jur Holly's hymnbook *Nábožné katolícké pesničky*, whose first edition was published in 1804 in Trnava at the printworks of Václav Jelínek, is the first notated Slovak Catholic hymnbook after the Joseph's church reforms. In the 18th century no Slovak Catholic hymnbook with music text had been published. This hymnbook is partial evidence also of the oral tradition of church singing among Slovak Catholics, which underwent significant changes during the 18th century. In its conception it respects the contemporary theological view of the function and significance of the hymn for the religious education of the faithful. The hymnbook, which was issued at the expense of the Bishop of Nitra František Xaver Fuchs, was of much lesser extent compared to the first Catholic hymnal *Cantus Catholici* (92 texts of hymns and 60 notated melodies, of which two appeared twice with different texts). That corresponds to the contemporary efforts of the Catholic hierarchy to restrict the Baroque tradition of Church singing and replace it with new, theologically validated hymns with an educational and catechetical orientation. In Holly's selection there is a prevalence of new hymns, some of which we attribute to the author himself. Apart from theological considerations, one reason for omitting a large part of the traditional hymns was the fact that the texts had to be modified in line with the codified norm of the written Slovak language (A. Bernolák, 1787). In contrast to the printed collections of hymns published roughly up to 1780, Holly's hymnbook was not conceived as a supplement to the older hymnal prints. It offered a new system of songs for Mass and public church ceremonies, with the exception of the Office.

Nábožné katolícké pesničky, despite its humble dimensions, is the result of meticulous editorial work by its compiler. This involved the detailed modification of the texts to correspond with the new codified norm of the written language, as well as the production of new texts and translations from German. Another important part of the editorial work was the editing of the 60 melodies, which in terms of official Catholic hymnbooks was the first for almost 150 years. Although Jur Holly had only a theological education, for a short time he had also been involved in church singing in the choir of the episcopal cathedral in Nitra. Comparison with manuscript sources shows that Jur Holly adapted older tunes for his hymnal to their current form in oral tradition and to certain style elements in contemporary (especially German) production. He thus attempted to harmonise the metrical-rhythmic structure of the tunes with the verbal accents.

With his hymnbook Jur Holly became an intermediary between the older Baroque tradition of Catholic church singing (oral and written) and its new phase formed by 19th century hymnaries. Although Holly's selection of hymns and editorship of melodies gave a foundation for the creation of a new repertoire of hymns in further official Catholic hymnbooks, his influence on oral tradition was limited by the durability of the older tradition and the restricted number of texts and tunes which it contained.